

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ *και* ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

INSTITUTE of EUROPEAN
INTEGRATION and POLICY

Δελτίο για την
Τουρκική Οικονομία

Δεκέμβριος
2006
Ιανουάριος
2007

τεύχος 03/07

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Τεύχος 03/07

Δεκέμβριος 2006 / Ιανουάριος 2007

Περιεχόμενα:

1. Η Τουρκική Οικονομία εν συντομία.....	2
2. Η Διεθνής Συγκυρία.....	4
3. Η Τουρκική Οικονομία.....	6
3.1 Παραγωγή.....	6
3.2 Εμπόριο.....	9
3.3 Απασχόληση.....	13
3.4 Δημόσια Οικονομικά.....	15
3.5 Χρηματοπιστωτικό Σύστημα.....	18
3.6 Τραπεζικός Τομέας.....	20
4. Εκθέσεις Διεθνών Οργανισμών.....	25
5. Το Κράτος Πρόνοιας της Τουρκίας.....	26

Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής:

<http://eep.pspa.uoa.gr>

Επιστημονικός Υπεύθυνος Δελτίου: Καθηγητής Π. Καζάκος

Συντακτική ομάδα: Τριαντόπουλος Χρήστος (υπεύθυνος σύνταξης) - chtriant@pspa.uoa.gr

Κατσαντώνης Αθανάσιος

- katsantonis_thanasis@yahoo.gr

Ρητινιώτης Κωνσταντίνος

- critiniot@pspa.uoa.gr

Τσαπακίδης Χρήστος

- chr_tsap@otenet.gr

Επιμέλεια κειμένων : Μιχαλάκη Σοφία

- sofmichal@yahoo.gr

1. Η τουρκική οικονομία εν συντομία.

Η αρνητική εξέλιξη στην ενταξιακή πορεία της Τουρκίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, μετά το «πάγωμα» από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο οκτώ κεφαλαίων των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, σκιαάζει την προσπάθεια της τουρκικής οικονομίας για περαιτέρω μεγέθυνση και μακροοικονομική σταθερότητα. Επιτακτική είναι πλέον η προώθηση των μεταρρυθμίσεων από την τουρκική κυβέρνηση, αφενός για τη συνέχιση της πορείας της προς την πλήρη ένταξη στην ΕΕ και αφετέρου για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας της οικονομικής μεγέθυνσης και σταθερότητας που έχει επιτύχει τα τελευταία χρόνια. Η ΕΕ είναι κάτι περισσότερο από ένας ασφαλής λιμένας για την τουρκική οικονομία και ιδιαίτερα κατά το 2007, οπότε και έχουν προγραμματιστεί οι κοινοβουλευτικές και προεδρικές εκλογές στην Τουρκία. Οι επερχόμενες εκλογικές αναμετρήσεις έχουν προκαλέσει έντονες ανησυχίες σε επενδυτές και διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς για ενδεχόμενη οικονομική και πολιτική αποσταθεροποίηση, οι οποίες ενισχύονται μεταξύ άλλων και από την ευρωπαϊκή «αποτυχία» της γείτονος.

Οι απαισιόδοξες προβλέψεις για το ρυθμό μεγέθυνσης κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2006 επιβεβαιώθηκαν. Το τρίτο τετράμηνο του 2006, το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της τουρκικής οικονομίας αυξήθηκε κατά 3,4% περιορίζοντας την αναπτυξιακή δυναμική που παρουσίασε η τουρκική οικονομία κατά το πρώτο μισό του 2006. Η συρρίκνωση της τουρκικής οικονομίας οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη «σφικτή» νομισματική πολιτική της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας, ενώ η αρνητική αυτή εξέλιξη για την ανάπτυξη ενισχύεται από τη μείωση των εσόδων από τον τουριστικό τομέα τη θερινή περίοδο και τον περιορισμό των δημοσιονομικών δαπανών. Τους πρώτους εννέα μήνες του 2006 ο συνολικός ρυθμός ανάπτυξης έχει πέσει στο 5,6% και η επίτευξη του ποσοστού – στόχου 5% θα κριθεί σημαντικά από την οικονομική δραστηριότητα του τελευταίου τριμήνου του έτους, κατά το οποίο θα πρέπει η τουρκική οικονομία να καταγράψει ρυθμό μεγέθυνσης τουλάχιστον 2,6%.

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών την περίοδο Ιανουαρίου – Νοεμβρίου έφτασε τα 29,9 δις \$, καταγράφοντας σε ετήσια βάση αύξηση 54,2%. Η αύξηση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών οφείλεται, παρά τη μείωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου λόγω της πτώσης της τουρκικής λίρας, στη σημαντική συρρίκνωση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών, λόγω της μείωσης των εσόδων από τον τουριστικό τομέα, και τη διόγκωση του ελλείμματος του ισοζυγίου εισοδημάτων. Το δίμηνο Οκτωβρίου – Νοεμβρίου του 2006, οι εισροές ΑΞΕ στην Τουρκία έφτασαν τα 5,2 δις \$ με αποτέλεσμα κατά τους πρώτους ένδεκα μήνες του 2006 οι ΑΞΕ να φτάσουν τα 18,1 δις \$, ξεπερνώντας το κυβερνητικό στόχο των 15 δις \$ για το 2006.

Το Σεπτέμβριο του 2006, το ποσοστό ανεργίας διατηρήθηκε στα επίπεδα του Αυγούστου σημειώνοντας μείωση 0,6 ποσοστιαίων μονάδων από τον ίδιο μήνα του προηγούμενου έτους, φτάνοντας το 9,1%. Η διατήρηση της ανεργίας σε υψηλά επίπεδα οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην επιβράδυνση της τουρκικής οικονομίας κατά το τρίτο τρίμηνο και ιδιαίτερα στη σημαντική μείωση της τουριστικής κίνησης.

Το Νοέμβριο, ο προϋπολογισμός, σε αντίθεση με τις αρνητικές επιδόσεις των προηγούμενων μηνών, παρουσίασε πλεόνασμα 3,9 δις τουρκικών λιρών, με αποτέλεσμα ο συνολικός προϋπολογισμός των πρώτων έντεκα μηνών του 2006 να σημειώσει πλεόνασμα 64 εκ. τουρκικών λιρών. Η θετική αυτή εξέλιξη για την τουρκική οικονομία οφείλεται, κυρίως, στην αύξηση των εκτάκτων εσόδων και στο «πάγωμα» προγραμματισμένων κρατικών επενδύσεων για το τελευταίο τρίμηνο του 2006.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και άλλοι Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί (ΟΟΣΑ, Παγκόσμια Τράπεζα) εκφράζουν ανησυχία σχετικά με τη δημοσιονομική πολιτική της τουρκικής κυβέρνησης και τονίζουν την ανάγκη για περισσότερο «σφιχτή» δημοσιονομική πολιτική από την τουρκική κυβέρνηση, η οποία μειώνοντας τις δημόσιες δαπάνες θα συνδράμει στην αποτελεσματικότητα της νομισματικής πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας και στην επίτευξη μακροοικονομικής σταθερότητας. Η ανησυχία γίνεται εντονότερη για το 2007, καθώς η χώρα εισέρχεται σε έναν ιδιαίτερο εκλογικό κύκλο, ο οποίος ενδέχεται να διακόψει μια μακρά και άνευ προηγουμένου περίοδο πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας.

Το Δεκέμβριο, ο πληθωρισμός της τουρκικής οικονομίας (CPI) έπεσε στο 9,65%, επιβεβαιώνοντας τις προβλέψεις που ήθελαν το 2006 να κλείσει με μονοψήφιο ρυθμό πληθωρισμού. Ο μέσος ρυθμός πληθωρισμού για το 2006 ανήλθε στο 9,6%, επίδοση σχεδόν διπλάσια από το στόχο του 5% που είχε θέσει η Κεντρική Τράπεζα για το 2006. Η ασυνέπεια αυτή οφείλεται, κυρίως, στις ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις που ακολούθησαν τη χρηματοοικονομική κρίση του Μαΐου – Ιουνίου, οι οποίες σε μεγάλο βαθμό δεν απορροφήθηκαν από την τουρκική οικονομία.

Το τουρκικό χρηματοπιστωτικό σύστημα έχει ξεπεράσει τις επιπτώσεις από την περίοδο της χρηματοοικονομικής αναταραχής και παρουσιάζει σημάδια ανάπτυξης. Μολαταύτα, οι αντιλήψεις των επενδυτών διεθνώς για το προφίλ κινδύνου της τουρκικής οικονομίας, για την πορεία του πληθωρισμού και τη συνεπαγόμενη αυστηρή στάση της Κεντρικής Τράπεζας κρατάνε σε υψηλά επίπεδα τα ασφάλιστρα κινδύνου, ανεβάζοντας το κόστος δανεισμού στην τουρκική αγορά. Οι τουρκικές τράπεζες διανύουν περίοδο εξυγίανσης. Οι κρατικές τράπεζες, εντούτοις, λειτουργούν ακόμα με αγκυλώσεις που μειώνουν σημαντικά την κερδοφορία και την αποτελεσματικότητα του συνολικού συστήματος, ενώ εξακολουθούν να τοποθετούν μαζικά σε κρατικούς τίτλους. Το τουρκικό τραπεζικό τοπίο παραμένει ελκυστικό, γεγονός το οποίο αποδεικνύεται από την είσοδο μεγάλων ομίλων στην τουρκική αγορά και την εξαγορά σημαντικών τραπεζών.

2. Η Διεθνής Συγκυρία

**Μερική
αναστολή
των
ενταξιακών
διαπραγμα-
τεύσεων
αποφάσισαν
οι ηγέτες της
ΕΕ**

Ο δρόμος των προενταξιακών διαπραγματεύσεων δυσχεραίνει περαιτέρω για την Τουρκία, μετά την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου. Και αυτό διότι, στις αρχές του ίδιου μήνα, οι Υπουργοί Εξωτερικών των κρατών μελών της ΕΕ, αφού έλαβαν υπόψη προγενέστερη πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αποφάσισαν την μερική αναστολή των προενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Τουρκία, εξαιτίας της άρνησης της τελευταίας να εφαρμόσει το Πρωτόκολλο Τελωνειακής Ένωσης με την Κυπριακή Δημοκρατία και να επιτρέψει –ως εκ τούτου- τη χρήση των αεροδρομίων και των λιμένων της στα κυπριακά αεροπλάνα και πλοία. Η απόφαση αυτή των Υπουργών Εξωτερικών, η οποία λίγο αργότερα υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (14.12.2006), συνίστατο στο «πάγωμα» συνολικά 8 εκ των 35 υπό διαπραγμάτευση προενταξιακών κεφαλαίων, τα οποία αφορούν στις μεταφορές και το εμπόριο.

Ο αρμόδιος Επίτροπος της ΕΕ για ζητήματα οικονομικής και νομισματικής πολιτικής, Joaquín Almunia, στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ (WEF), δήλωσε ικανοποιημένος από την πορεία της τουρκικής οικονομίας κατά την τελευταία 5ετία, η οποία έχει επιτύχει υψηλούς δείκτες ανάπτυξης και παράλληλη μείωση του πληθωρισμού και του δημόσιου ελλείμματος κοντά στα επίπεδα που επιτάσσει η Συνθήκη του Μάαστριχ. Ωστόσο, τόνισε την ανάγκη περαιτέρω μεταρρυθμίσεων στον τομέα των δημοσίων εσόδων και απλοποίησης του φορολογικού συστήματος, ώστε να επωφεληθούν οι εταιρείες που δρουν σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ενώ δεν παρέλειψε να αναφερθεί και στην αντιμετώπιση προκλήσεων, όπως του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και των υψηλών –συγκριτικά με τα αντίστοιχα της ΕΕ- επιτοκίων.

**Almunia: Η
Τουρκία
προσεγγίζει τα
κριτήρια του
Μάαστριχ**

**«Η Τουρκία
υπερτερεί
έναντι
Πολωνίας,
Ρουμανίας
και
Βουλγαρίας
σε
ανταγωνισμό
και
παραγωγικό-
τητα»,
σύμφωνα με
έκθεση του
WEF.**

Το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (WEF), στην ανά διετία εκδιδόμενη έκθεσή του (Δεκέμβριος 2006) που έχει ως σκοπό την αποτίμηση της πρόόδου σχετικά με τους επιδιωκόμενους στόχους, οι οποίοι τέθηκαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας το 2000, αναφέρει ότι η Τουρκία έχει επιτύχει σημαντική πρόοδο αφενός στο «άνοιγμα» της οικονομίας της και αφετέρου στην ενοποίηση των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών υποστηρίζοντας την επιχειρηματική πρωτοβουλία. Η Τουρκία εμφανίζεται να υπερτερεί έναντι της Πολωνίας και των νέων μελών της ΕΕ, (Βουλγαρία και Ρουμανία), σε έναν κατάλογο που κατηγοριοποίησης των χωρών βάσει της ποιότητας των οικονομικών τους μεταρρυθμίσεων και συγκεκριμένα βάσει των οφελών που προκύπτουν από την παραγωγικότητα και τον ανταγωνισμό. Στον αντίποδα, γίνεται λόγος για τη χαμηλή παραγωγικότητα του τουρκικού αγροτικού τομέα, τις δημοσιονομικές διακυμάνσεις και τον υψηλό πληθωρισμό, προβλήματα τα οποία καλεί την τουρκική κυβέρνηση να στρέψει την προσοχή της, ώστε να πραγματοποιήσει επιπρόσθετα βήματα στην προσπάθεια σύγκλισης με την Ε.Ε.

Στα τέλη Νοεμβρίου, πραγματοποιήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το ιδρυτικό συνέδριο της Union of Black Sea and Caspian Confederation of Enterprises (UBSCCE), ύστερα από πρωτοβουλία του Τουρκικού Συνδέσμου Βιομηχάνων και Επιχειρηματιών (TUSIAD). Στο νεοσύστατο οργανισμό, συμμετέχουν 20 χώρες της περιοχής της Μαύρης Θάλασσας και της Κασπίας (ανάμεσά τους και η Ελλάδα), ενώ σκοπός τους δεν είναι άλλος από την ανά μεταξύ τους συνεργασία (ενδυνάμωση εμπορικών σχέσεων), προκειμένου να διασφαλίσουν μεγαλύτερα επίπεδα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Η διασυνοριακή, αυτή, επιχειρηματική σύμπραξη, σε μια γεωγραφική περιοχή με ιδιαίτερη βαρύτητα για την εξέλιξη των ενεργειακών παγνίων, ευελπιστεί μελλοντικά να φέρει στους κόλπους της τη Ρωσία και την Κίνα, προκειμένου να ενδυναμωθεί ακόμα περισσότερο.

**Διασυνοριακή
επιχειρηματική
συνεργασία
στην περιοχή
της Μαύρης
Θάλασσας και
της Κασπίας.**

**Πραγματο-
ποίηση 7^ο
Ελληνο-
Τουρκικό
Συνεδρίου
Αιγαίου.**

Κατά το τελευταίο δεκαήμερο του Νοεμβρίου, πραγματοποιήθηκε στο Μαρμαρά και τη Ρόδο, το 7^ο Ελληνο-Τουρκικό Συνέδριο Αιγαίου, στο οποίο συμμετείχαν επιχειρηματίες, μέλη των εμπορικών επιμελητηρίων, πολιτικοί, δημοσιογράφοι και συγγραφείς των δύο χωρών. Η θεματολογία του συνεδρίου περιλάμβανε ζητήματα των διμερών σχέσεων, τόσο πολιτικής και οικονομικής, όσο και πολιτιστικής υφής. Διαμέσου των συγκεκριμένων συνεδρίων, εκτιμάται ότι προωθείται το διμερές εμπόριο, καθώς είναι χαρακτηριστικό το ότι από τότε που έλαβαν χώρα, ο όγκος των εμπορικών συναλλαγών ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία άγγιξε τα 2 δις \$ και οι εκτιμήσεις κάνουν λόγο για προσέγγιση του στόχου των 5 δις \$ στο βραχυπρόθεσμο μέλλον. Χαρακτηριστικά να αναφέρουμε, πως σύμφωνα με το Τουρκικό Στατιστικό Ινστιτούτο (TUIK), για τη χρονική περίοδο Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου 2006, οι ελληνικές εξαγωγές προς την Τουρκία ανήλθαν στο 0.8% των συνολικών εξαγωγών της πρώτης, ενώ αντίστοιχα, οι εξαγωγές της Τουρκίας προς την Ελλάδα άγγιξαν το 1.8% του συνόλου των εξαγωγών της.

Σύμφωνα με δημοσιεύματα στο βρετανικό και τουρκικό τύπο, η βρετανική Standard Chartered Bank κινείται για την εξαγορά της -μεσαίου μεγέθους- τουρκικής τράπεζας Oyakbank. Η τελευταία, σύμφωνα με στοιχεία του Σεπτεμβρίου του 2006, διαθέτει περίπου 300 υποκαταστήματα, ενώ τα περιουσιακά της στοιχεία υπολογίζονταν σε 10.8 δις τουρκικές λίρες (\$7.6 δις). Η συμφωνία αναμένεται να ολοκληρωθεί μέσα στις προσεχείς εβδομάδες.

**Εξαγορά
Τουρκικής
Τράπεζας από
Βρετανική.**

**Εξάπλωση
της Doha
Bank στην
Τουρκία.**

Η πολλάκις ψηφισθείσα –από τους Financial Times- ως καλύτερη τράπεζα Doha Bank, με έδρα το Κατάρ, εγκαινίασε στα τέλη Δεκέμβρη υποκατάστημα στην Τουρκία, προκειμένου να διευκολύνει την επιχειρηματική δραστηριότητα των τουρκικών εταιρειών που δραστηριοποιούνται στο Κατάρ, κυρίως στον τομέα των υποδομών, στον οποίο και πρωταγωνιστούν. Αξίζει να σημειωθεί, ότι ο όγκος εμπορίου ανάμεσα στις δύο χώρες το 2006 ανήλθε στο \$ 1.2 δις.

Σύμφωνα με έκθεση του State Planning Organization (DPT), η Τουρκία, η οποία αριθμεί περί τα 72.9 εκατομμύρια κατοίκους και κατατάσσεται στην 17^η θέση της λίστας των περισσότερο πολυάριθμων χωρών, αναμένεται να γνωρίσει περαιτέρω δημογραφική ανάπτυξη στις επόμενες δεκαετίες. Υπολογίζεται ότι θα φτάσει τα 100.8 εκατομμύρια περίπου, το έτος 2050.

Στα 100.8 εκ. ο τουρκικός πληθυσμός το 2050, σύμφωνα με έκθεση του SPO.

«Ανθίζουν» οι γραμμές DSL στην Τουρκία.

Αλματα προόδου στον τομέα της ανάπτυξης της ευρυζωνικής σύνδεσης φαίνεται να πραγματοποιεί η Τουρκία. Αυτό προκύπτει από έρευνα της Atlanta-based DSL Forum, σύμφωνα με την οποία η Τουρκία καταλαμβάνει την 15^η θέση ανάμεσα στις χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά συνδρομητών DSL παγκοσμίως, αριθμώντας 2.742.887 συνδρομές (Σεπτέμβριος 2006).

3. Η Τουρκική Οικονομία

3.1 Παραγωγή

Οι απαισιόδοξες προβλέψεις για το ρυθμό μεγέθυνσης κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2006 επιβεβαιώθηκαν. Το τρίτο τρίμηνο του 2006 (Ιούλιος, Αύγουστος, Σεπτέμβριος) το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της τουρκικής οικονομίας αυξήθηκε κατά 3,4% και το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν κατά 3%, περιορίζοντας την αναπτυξιακή δυναμική που παρουσίασε η τουρκική οικονομία κατά το πρώτο μισό του 2006. Υπενθυμίζουμε πως, το πρώτο εξάμηνο του έτους ο συνολικός ρυθμός ανάπτυξης έφτασε το 7%, εξέλιξη που, παρά τη χρηματοοικονομική κρίση την περίοδο Μαΐου – Ιουνίου, οφείλεται στην αύξηση της παραγωγής του βιομηχανικού τομέα και τη μεγέθυνση του κλάδου των κατασκευών. Τους πρώτους εννέα μήνες του 2006 ο συνολικός ρυθμός ανάπτυξης έχει πέσει στο 5,6%, διαψεύδοντας όσους αισιόδοξους υποστήριζαν πως θα ξεπεράσει κατά πολύ το στόχο του 5%. Η επίτευξη τους ποσοστού – στόχου θα κριθεί σημαντικά από την οικονομική δραστηριότητα του τελευταίου τριμήνου του έτους, κατά το οποίο θα πρέπει η τουρκική οικονομία να καταγράψει ρυθμό μεγέθυνσης τουλάχιστον 2,6%.

Το τρίτο τρίμηνο του 2006 το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της τουρκικής οικονομίας αυξήθηκε κατά 3,4%.

Για να επιτευχθεί ο στόχος 5% θα πρέπει το τελευταίο τρίμηνο του 2006 η τουρκική οικονομία να καταγράψει ρυθμό μεγέθυνσης τουλάχιστον 2,6%.

Ρυθμός Ανάπτυξης των κλάδων της τουρκικής οικονομίας (%)

Τομείς	Σταθερές τιμές			
	I. Τρίμηνο*	II. Τρίμηνο*	III. Τρίμηνο	9 Μήνες
Αγροτικός τομέας	5.4	-1.6	-2.0	-1.2
Βιομηχανία	4.5	10.8	6.4	7.3
Κατασκευές	27.1	14.7	20.0	20.1
Εμπόριο	7.0	7.5	3.7	5.9
Μεταφορές και Τηλεπικοινωνίες	3.3	5.2	0.9	3.0
Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα	1.0	-0.5	1.5	0.7
Έσοδα από Ακίνητη περιουσία	2.0	2.1	2.2	2.1
Ιδιωτικές Υπηρεσίες	4.9	4.8	3.4	4.2
Δημόσιες Υπηρεσίες	1.6	2.2	1.9	1.9
Ιδιωτικά Μη – Κερδοσκοπικά Ιδρύματα	1.0	1.1	0.2	0.7
Δασμολογικά Έσοδα	15.4	13.4	3.2	10.4
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	6.5	7.8	3.4	5.6
Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν	6.4	8.8	3.0	5.7

Πηγή: Turkstat (*τα στοιχεία έχουν ενημερωθεί)

Κατά το τρίτο τρίμηνο διατηρήθηκαν τα υψηλά επίπεδα ανάπτυξης του τομέα των κατασκευών (20%), ο οποίος συνετέλεσε σημαντικά στην αποφυγή περαιτέρω περιορισμού της μεγέθυνσης. Αντίθετα στον κλάδο των κατασκευών (6.4%) και στους υπόλοιπους τομείς της τουρκικής οικονομίας ο ρυθμός μεγέθυνσης συρρικνώθηκε. Ο αγροτικός τομέας συνέχισε την πτωτική του πορεία, καταγράφοντας συρρίκνωση της παραγωγής του κατά 2%. Χαμηλότερα σε σχέση με τους προηγούμενους μήνες είναι τα επίπεδα μεγέθυνσης του τομέα των υπηρεσιών, του εμπορικού κλάδου (3.7%) και ιδίως του κλάδου των μεταφορών και τηλεπικοινωνιών (0.9%). Η συρρίκνωση του όγκου των εμπορικών συναλλαγών σε συνδυασμό με τη μειωμένη τουριστική κίνηση συνετέλεσαν στη μείωση των δασμολογικών εσόδων κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο.

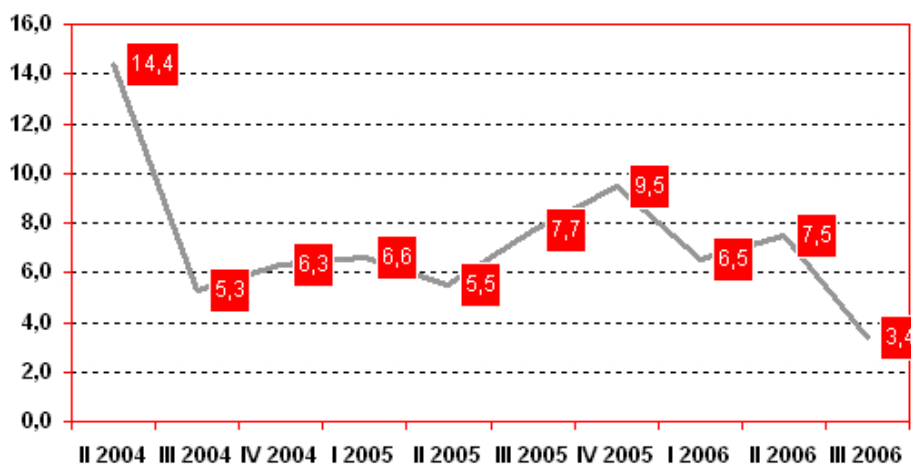
Χαμηλότερα τα επίπεδα μεγέθυνσης του τομέα των υπηρεσιών, του εμπορικού κλάδου και του κλάδου των μεταφορών και τηλεπικοινωνιών.

Κατά τους πρώτους εννέα μήνες του 2006, σημαντική είναι η συνδρομή της βιομηχανίας (7.3%) και του κλάδου των κατασκευών (20.1%) στη συνολική ανάπτυξη, ενώ είναι περιορισμένο το μερίδιο των υπηρεσιών (5.1%) λόγω της συρρίκνωσης της παραγωγής στους τομείς του εμπορίου, του τουρισμού, των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών.

Η ιδιωτική κατανάλωση περιορίστηκε σημαντικά, σημειώνοντας αύξηση μόλις 1.3%, ενώ το προηγούμενο τρίμηνο είχε αυξηθεί κατά 10.4%.

Από την πλευρά των δαπανών, το τρίτο τρίμηνο του 2006, η ιδιωτική κατανάλωση περιορίστηκε σημαντικά, σημειώνοντας αύξηση μόλις 1.3%, ενώ το προηγούμενο τρίμηνο είχε αυξηθεί κατά 10.4%. Η δημόσια κατανάλωση, εντούτοις, διατηρήθηκε σε υψηλά επίπεδα (15.4%). Την ίδια περίοδο μειώθηκε και ο ρυθμός αύξησης των ιδιωτικών και δημοσίων επενδύσεων στην τουρκική οικονομία, με εξαίρεση τις ιδιωτικές και δημόσιες επενδύσεις στον τομέα των κατασκευών.

ΡΥΘΜΟΣ ΑΥΞΗΣΗΣ ΑΕΠ (%)

Πηγή: Turkstat

Η συρρίκνωση της τουρκικής οικονομίας κατά το τρίτο τρίμηνο του 2006 οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη «σφικτή» νομισματική πολιτική της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας.

Η «σφικτή» νομισματική πολιτική είναι σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνη για την επιβράδυνση της οικονομίας.

Συρρίκνωση της ζήτησης για προϊόντα της τουρκικής βιομηχανίας και υπηρεσίες.

Η διατήρηση των επιτοκίων σε σχετικά υψηλά επίπεδα και η ενίσχυση της τουρκικής λίρας έναντι του δολαρίου τους προηγούμενους μήνες είχαν άμεση επίπτωση στη μείωση της εσωτερικής και εξωτερικής ζήτησης, η οποία μεταφράστηκε σε συρρίκνωση της ζήτησης για προϊόντα της τουρκικής βιομηχανίας και υπηρεσίες. Την αρνητική αυτή εξέλιξη ενισχύει η μείωση των εσόδων από τον τουριστικό τομέα κατά τη θερινή περίοδο και ο περιορισμός των δημοσιονομικών δαπανών από την τουρκική κυβέρνηση.

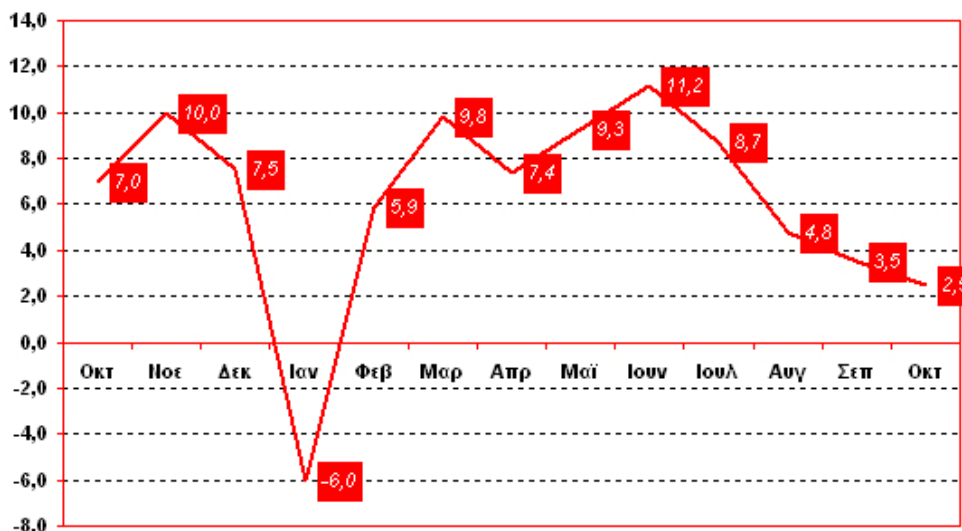
Ο ρυθμός ανάπτυξης, το τελευταίο τρίμηνο του 2006, αναμένεται να είναι μικρότερος από τον αντίστοιχο του τρίτου. Η Κεντρική Τράπεζα διατήρησε από τον Ιούλιο τα υψηλά επιτόκια, προσπαθώντας να περιορίσει τον πληθωρισμό, ενώ η τουρκική κυβέρνηση προχώρησε σε μείωση των προγραμματισμένων δαπανών, παραμένοντας προσηλωμένη στην προσπάθειά της για μείωση του δημοσίου χρέους.

Ο ρυθμός ανάπτυξης, το τελευταίο τρίμηνο του 2006, αναμένεται να μειωθεί.

Τα πρώτα αρνητικά μηνύματα έρχονται από το βιομηχανικό κλάδο, όπου τον Οκτώβριο η βιομηχανική παραγωγή, σύμφωνα με το σχετικό δείκτη, αυξήθηκε μόλις κατά 2,5%, διατηρώντας την πτωτική τάση των τελευταίων μηνών. Από τον Ιούνιο, οπότε ο ρυθμός ανάπτυξης της βιομηχανίας έφτασε το 11,2%, ξεκίνησε η πτωτική τάση του ρυθμού ανάπτυξης της τουρκικής βιομηχανίας σε ετήσια βάση, φτάνοντας το Σεπτέμβριο το 3,5% και τον Οκτώβριο το 2,5%. Η αρνητική αυτή εξέλιξη για την τουρκική βιομηχανία οφείλεται στη μείωση της εσωτερικής και εξωτερικής καταναλωτικής ζήτησης, αλλά και στην πτώση των επενδύσεων τους τελευταίους μήνες, όσον αφορά στις βιομηχανίες κεφαλαιουχικών προϊόντων.

Τον Οκτώβριο η βιομηχανική παραγωγή αυξήθηκε μόλις κατά 2,5%.

ΔΕΙΚΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ (%), 2005 - 2006

Πηγή: Turkstat

Ένας παράγοντας που προμηνύει περαιτέρω συρρίκνωση του ρυθμού μεγέθυνσης της τουρκικής οικονομίας είναι η σημαντική μείωση των εσόδων από τον τουριστικό κλάδο.

Τους πρώτους εννέα μήνες του 2006, τα έσοδα του τουριστικού κλάδου μειώθηκαν κατά 5,77% σε σχέση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους, φτάνοντας μόλις τα 13,7 δις \$, ενώ ο κυβερνητικός στόχος για το 2006 είναι 20 δις \$. Η πτωτική πορεία του τουριστικού κλάδου συνεχίστηκε και τους επόμενους μήνες, καθώς οι αφίξεις αλλοδαπών επισκεπτών τους μήνες Οκτώβριο και Νοέμβριο μειώθηκαν κατά 18,7% και 3,1% αντίστοιχα, σε σύγκριση με τους ίδιους μήνες το 2005. Η συρρίκνωση του κλάδου των τουριστικών υπηρεσιών οφείλεται στις τρομοκρατικές (βομβιστικές) επιθέσεις σε τουριστικά θέρετρα των Μικρασιατικών παραλιών, στην αναζωπύρωση της κρίσης στη Μέση Ανατολή, στα προβλήματα και στις αντιδράσεις που προέκυψαν από τη δημοσίευση των σκίτσων του Μωάμεθ στη Δανία και στη γρίπη των πτηνών που έπληξε τους προηγούμενους μήνες τη χώρα.

Οι αφίξεις αλλοδαπών επισκεπτών τους μήνες Οκτώβριο και Νοέμβριο μειώθηκαν κατά 18,7% και 3,1% αντίστοιχα.

Οι αρνητικές επιπτώσεις των μακροοικονομικών πολιτικών ενδέχεται να αντισταθμιστούν από τη αύξηση των τουρκικών εξαγωγών.

Η επίτευξη του στόχου του 5% για το 2006, παρά την ιδιαίτερη δυναμική που παρουσίασε η τουρκική οικονομία κατά το πρώτο μισό του έτους, δεν θεωρείται δεδομένη. Η περιοριστική νομισματική πολιτική της Κεντρικής Τράπεζας και η «σκληρή» δημοσιονομική πολιτική της τουρκικής κυβέρνησης, σε συνδυασμό με τη μείωση των εσόδων από τον τουριστικό τομέα, θα οδηγήσουν σε περαιτέρω περιορισμό της αναπτυξιακής δυναμικής της τουρκικής οικονομίας. Οι αρνητικές επιπτώσεις των μακροοικονομικών πολιτικών ενδέχεται, όμως, να αντισταθμιστούν σημαντικά από τη σημαντική αύξηση των τουρκικών εξαγωγών, οι οποίες αναμένεται να διατηρήσουν μια ανοδική πορεία κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2006.

3.2 Εμπόριο

Ο τουρκικός εμπορικός κλάδος παρουσιάζει το Νοέμβριο σημαντικά σημάδια ανάκαμψης, καταγράφοντας αύξηση του συνολικού όγκου εμπορίου 35,7% σε σύγκριση με τον ίδιο μήνα του 2005. Σε ετήσια βάση η αύξηση των εξαγωγών έφτασε το 42,8%, ενώ η αντίστοιχη των εισαγωγών ανήλθε στο 31,4%, οδηγώντας το μηνιαίο λόγο εξαγωγών / εισαγωγών στο 66,8%, το οποίο είναι το υψηλότερο επίπεδο του έτους. Η αύξηση των τουρκικών εισαγωγών οφείλεται στη μείωση της συναλλαγματικής ισοτιμίας της λίρας σε σχέση με το ευρώ αρχικά και στη συνέχεια με το δολάριο των ΗΠΑ. Η πτώση της τουρκικής λίρας ξεκίνησε το Νοέμβριο και συνεχίστηκε κατά το Δεκέμβριο, παράλληλα με τις αρνητικές εξελίξεις στην πορεία των ενταξιακών διαπραγματεύσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το εμπορικό έλλειμμα του Νοεμβρίου σε ετήσια βάση αυξήθηκε κατά 13%, φτάνοντας τα 4,2 δις \$, το οποίο σε απόλυτους αριθμούς είναι το χαμηλότερο μηνιαίο εμπορικό έλλειμμα μετά την κρίση του Μαΐου – Ιουνίου.

Το Νοέμβριο οι τουρκικές εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 42,8%.

Το εμπορικό έλλειμμα του Νοεμβρίου σε ετήσια βάση αυξήθηκε κατά 13%, φτάνοντας τα 4,2 δις \$.

Εισαγωγές – Εξαγωγές (Νοέμβριος)

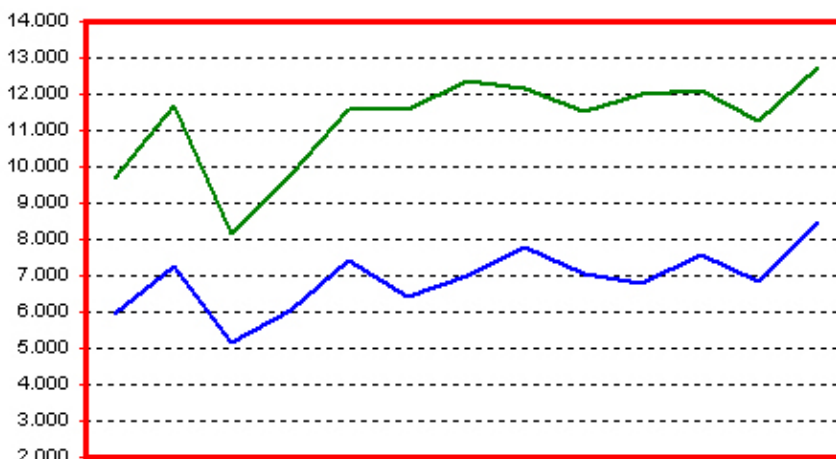
Μήνες	Έτος	Εξαγωγές		Εισαγωγές		Εμπορικό Ισοζύγιο		Λόγος ΕΞ/ΕΙς (%)
		Αξία εκ. \$	Μεταβολή (%)	Αξία εκ. \$	Μεταβολή (%)	Αξία εκ. \$	Μεταβολή (%)	
Ιαν. – Νοε.	2005	66230		105092		-38862		63%
	2006	76566	14%	125298	19.2%	-48702	25.3%	61.1%
Νοε.	2005	5943		9673		-3730		61.4%
	2006	8492	42.8%	12711	31.4%	-4219	13%	66.8%

Πηγή: Turkstat

Τον Οκτώβριο, οι τουρκικές εξαγωγές μειώθηκαν κατά 0,2% (6,7 δις \$) σε σχέση με τον ίδιο μήνα του 2005, μειωμένες περίπου κατά 600 εκ. \$ σε σύγκριση με το Σεπτέμβριο του 2006 (7,3 δις \$). Τον ίδιο μήνα οι εισαγωγές αυξήθηκαν κατά 10,8% σε ετήσια βάση (11,1 δις \$), ενώ μειώθηκαν κατά 450 εκ \$ σε σχέση με τα επίπεδα του Σεπτεμβρίου (11,6 δις \$). Το Νοέμβριο, οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 24,1%, ξεκινώντας μια ανοδική πορεία, η οποία συνεχίζεται και το Δεκέμβριο δημιουργώντας σε πολλούς αναλυτές προσδοκίες πως στο τέλος του έτους οι τουρκικές εξαγωγές θα ξεπεράσουν στο σύνολό τους τα 85 δις \$.

Στο τέλος του έτους οι τουρκικές εξαγωγές αναμένεται να ξεπεράσουν στο σύνολό τους τα 85 δις \$.

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ – ΕΞΑΓΩΓΕΣ (Νοε. 2005 – Νοε 2006) σε εκ. \$

	Νοε-05	Δεκ-05	Ιαν-06	Φεβ-06	Μαρ-06	Απρ-06	Μαΐ-06	Ιουν-06	Ιουλ-06	Αυγ-06	Σεπ-06	Οκτ-06	Νοε-06
ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	9.673	11.683	8.140	9.797	11.586	11.577	12.388	12.173	11.544	11.977	12.129	11.276	12.711
ΕΞΑΓΩΓΕΣ	5.943	7.246	5.132	6.056	7.408	6.439	7.017	7.807	7.033	6.777	7.567	6.838	8.492

Πηγή: Undersecretariat of the Prime Ministry for Foreign Trade

Την περίοδο Ιανουαρίου – Νοεμβρίου το εμπορικό έλλειμμα στο σύνολό του έχει φτάσει τα 48,7 δις \$, καταγράφοντας σε ετήσια βάση αύξηση 25,3%.

Την περίοδο Ιανουαρίου – Νοεμβρίου το εμπορικό έλλειμμα στο σύνολό του έχει φτάσει τα 48,7 δις \$, καταγράφοντας σε ετήσια βάση αύξηση 25,3%. Αναλύοντας τις τουρκικές εξαγωγές, παρατηρούμε πως η αύξηση του 42,8% το Νοέμβριο οφείλεται στο βιομηχανικό κλάδο, οι εξαγωγές του οποίου αποτελούν το 80,4% των τουρκικών εξαγωγών, και, κυρίως, στις εξαγωγές της αυτοκινητοβιομηχανίας (27,6%) και της κλωστοϋφαντουργίας (12,5%), οι εξαγωγές της οποίας είχαν περιοριστεί τους προηγούμενους μήνες. Επίσης, αυξήθηκαν σε σχέση με τους προηγούμενους μήνες οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων (11,1% των εξαγωγών). Παρατηρείται, επίσης, σημαντικότερη αύξηση σε ετήσια βάση κατά 99,1% των εξαγωγών μεταλλευμάτων και ορυκτών. Να σημειωθεί, ωστόσο ότι σε απόλυτα μεγέθη δεν κατέχουν σημαντικό ποσοστό του συνόλου των τουρκικών εξαγωγών (7,6%).

Ο μεγαλύτερος όγκος εισαγωγών αποτελείται από ενδιάμεσα προϊόντα.

Η διάρθρωση των τουρκικών εισαγωγών των προηγούμενων μηνών διατηρήθηκε και το Νοέμβριο. Ο μεγαλύτερος όγκος εισαγωγών αποτελείται από ενδιάμεσα προϊόντα, οι εισαγωγές των οποίων διατηρούν σταθερή ανοδική πορεία.

Αντίθετα, περιορισμένος είναι ο όγκος των εισαγωγών κεφαλαιουχικών και καταναλωτικών αγαθών, λόγω της συρρίκνωσης της καταναλωτικής ζήτησης και των επενδύσεων ως αποτέλεσμα της «αυστηρής» νομισματικής πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας.

Εμπόριο Ε.Ε. - Τουρκίας

Μειώθηκε το μερίδιο των εμπορικών συναλλαγών της Τουρκίας με την ΕΕ.

Περιοχές	Νοέμβριος			
	2005		2006	
	Αξία	Μερίδιο	Αξία	Μερίδιο
	Εξαγωγές			
Σύνολο Εξαγωγών	5943	100%	8492	100%
Ευρωπαϊκή Ένωση (25)	3199	53.9%	4243	50%
Υπόλοιπες Χώρες	2744	46.1%	4249	50%
	Εισαγωγές			
Σύνολο Εισαγωγών	9673	100%	12711	100%
Ευρωπαϊκή Ένωση (25)	4082	42.2%	4779	37.6%
Υπόλοιπες Χώρες	5591	57.8%	7932	62.4%

Πηγή: Turkstat

Η συρρίκνωση του μεριδίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο συνολικό όγκο των εμπορικών συναλλαγών της Τουρκίας, όπως είχε καταγραφεί την περίοδο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου, συνεχίστηκε και το δίμηνο Οκτωβρίου – Νοεμβρίου. Τον Οκτώβριο και το Νοέμβριο, το μερίδιο της ΕΕ στο σύνολο των τουρκικών εμπορικών συναλλαγών μειώθηκε σε ετήσια βάση κατά 3 και 4 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα (Τον Οκτώβριο από 46% το 2005 σε 43% το 2006, το Νοέμβριο από 46,6% το 2005 σε 42,5% το 2006), υποδηλώνοντας μια σταδιακή μετατόπιση του τουρκικού εμπορικού ενδιαφέροντος προς άλλες αγορές, εκτός της ΕΕ. Τους τελευταίους μήνες, η μείωση είναι μεγαλύτερη στις εισαγωγές σε σχέση με τις εξαγωγές από την ΕΕ. Συγκεκριμένα, το Νοέμβριο, το μερίδιο των «ευρωπαϊκών» εισαγωγών ανήλθε στο 37,6% του συνόλου των τουρκικών εισαγωγών, μειωμένο σε ετήσια βάση κατά 4,6 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ οι «ευρωπαϊκές» εξαγωγές σε ετήσια βάση μειώθηκαν κατά 3,9 ποσοστιαίες μονάδες, αποτελώντας το 50% του συνόλου των τουρκικών εξαγωγών. Παρά την παρατηρούμενη συρρίκνωση του όγκου των εμπορικών συναλλαγών, η ΕΕ αποτελεί το σημαντικότερο εμπορικό εταίρο της Τουρκίας.

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών την περίοδο Ιανουαρίου – Νοεμβρίου έφτασε τα 29,9 δις \$, καταγράφοντας σε ετήσια βάση αύξηση 54,2%.

Μείωση των εσόδων από υπηρεσίες.

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών την περίοδο Ιανουαρίου – Νοεμβρίου έφτασε τα 29,9 δις \$, καταγράφοντας σε ετήσια βάση αύξηση 54,2%. Το Νοέμβριο, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αυξήθηκε κατά 678 εκ. \$ σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα και ανήλθε στα 3,1 δις \$. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μετά το Σεπτέμβριο, που είχε μειωθεί στα 1,9 δις \$, διαγράφει ανοδική πορεία τους επόμενους μήνες, παρά την επιβράδυνση της οικονομικής μεγέθυνσης. Παρ' όλη τη μείωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου, η αύξηση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών οφείλεται στη σημαντική συρρίκνωση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών, λόγω της μείωσης των εσόδων από τον τουριστικό τομέα και τη διόγκωση του ελλείμματος του ισοζυγίου εισοδημάτων. Το εμπορικό έλλειμμα μειώθηκε κατά 360 εκ. \$, εξέλιξη που οφείλεται στην αύξηση του όγκου των τουρκικών εξαγωγών και στον περιορισμό της ζήτησης για εισαγωγές, λόγω της μείωσης της συνολικής καταναλωτικής ζήτησης ως αποτέλεσμα της «σκληρής» νομισματικής πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας.

Ισοζύγιο Πληρωμών				
(Εκατομμύρια \$)	Ιαν. – Νοε.		Οκτ.	Νοε.
	2005	2006	2006	2006
	Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-19.393	-29.915	-2.474
Εμπορικό Ισοζύγιο	-29.466	-37.440	-3.431	-3.071
Ισοζύγιο Υπηρεσιών	13.912	11.726	1.161	478
Ισοζύγιο Εισοδημάτων	-5.152	-5.757	-372	-750
Ισοζύγιο Μεταβιβάσεων	1.313	1.556	168	191
Ισοζύγιο Χρηματ/κών Συναλλαγών	15.227	30.195	3.333	1.431
Άμεσες Επενδύσεις	6.452	17.294	2.817	1.971
Επενδύσεις	11.147	7.974	3.713	1.093
Χαρτοφυλακίου/Παραγώγων	19.443	13.848	-3.839	-539
Λοιπές Επενδύσεις	-21.815	-8.921	642	-1.094
Συναλλαγματικά Διαθέσιμα	4.166	-280	-859	1.721
Net Errors and Omissions				

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε ετήσια βάση αυξήθηκε κατά 54,2%.

Συγκρίνοντας τους πρώτους έντεκα μήνες του 2006 με την αντίστοιχη περίοδο του 2005 διαπιστώνουμε πως το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών έχει αυξηθεί κατά 10,5 δις \$, καταγράφοντας αύξηση 54,2%. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη διεύρυνση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου σε ετήσια βάση κατά 27% και τη συρρίκνωση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών σε ετήσια βάση κατά 15,7%.

Το Νοέμβριο, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών χρηματοδοτήθηκε, όπως και τους προηγούμενους μήνες, από τον εξωτερικό δανεισμό των τραπεζών και άλλων ιδιωτικών εταιριών και από την εισροή Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ). Συγκεκριμένα, οι εισροές ΑΞΕ, ξεπερνώντας τα ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα του Σεπτεμβρίου, έφτασαν τον Οκτώβριο και το Νοέμβριο τα 2,8 δις \$ και 1,9 δις \$ αντίστοιχα. Οι ξένοι επενδυτές άρχισαν διστακτικά να εμπιστεύονται την τουρκική αγορά και να επενδύουν σε κυβερνητικά χρεόγραφα. Το Νοέμβριο, οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου και παραγώγων μειώθηκαν σε σχέση με τον Οκτώβριο κατά 70,5% (συνολική αξία 1,97 δις \$). Τα κεφάλαια των επενδύσεων χαρτοφυλακίου τοποθετούνται, στην πλειονότητά τους, σε κυβερνητικά χρεόγραφα, ενώ οι επενδύσεις σε μετοχές είναι ελάχιστες.

Οι εισροές ΑΞΕ έφτασαν τον Οκτώβριο και το Νοέμβριο τα 2,8 δις \$ και 1,9 δις \$ αντίστοιχα.

Ως το Νοέμβριο, οι ΑΞΕ για το 2006 έφτασαν τα 18,1 δις \$.

Το δίμηνο Οκτώβριος – Νοέμβριος του 2006, οι εισροές ΑΞΕ στην Τουρκία έφτασαν τα 5,2 δις \$. Αποτέλεσμα αυτής της σημαντικής απόδοσης των επενδυτικών εισροών είναι, όχι μόνο να επιτευχθεί, αλλά και να ξεπεραστεί ο κυβερνητικός στόχος των 15 δις \$ για το 2006. Μέχρι και το Νοέμβριο, οι ΑΞΕ ανέρχονται ήδη στα 18,1 δις \$. Να σημειωθεί, ωστόσο, ότι το Νοέμβριο οι ΑΞΕ μειώθηκαν κατά 11% σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα φτάνοντας τα 2,3 δις \$. Τον ίδιο μήνα ο όγκος των εκροών τουρκικών άμεσων επενδύσεων έφτασε τα 350 εκ. δις \$, επίδοση αρκετά υψηλότερη σε σχέση με τους προηγούμενους μήνες. Στους πρώτους έντεκα μήνες του 2006 το σύνολο των εισροών Άμεσων Ξένων Επενδύσεων έχει χρηματοδοτήσει το 60% του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ (FDI)											
2006										2005	2006
Μάρτ	Απρ	Μάιος	Ιούν	Ιουλ	Αύγ	Σεπτ	Οκτ	Νοε	Ιαν - Νοε	Ιαν - Νοε	
343	501	6765	572	270	3407	309	2946	2321	7421	18135	

Η προσπάθεια βελτίωσης του επενδυτικού κλίματος της τουρκικής οικονομίας συνεχίζεται από την τουρκική κυβέρνηση, η οποία προωθεί πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων και ιδιωτικοποιήσεων και επιδιώκει την εδραίωση της μακροοικονομικής σταθερότητας. Οι εισροές ξένων επενδυτικών κεφαλαίων σε προγράμματα ιδιωτικοποιήσεων το 2006 αναμένεται να φτάσουν τα 1,78 δις \$, από τα οποία τα 1,43 δις \$ προέρχονται από την πώληση της Turk Telekom. Ωστόσο, το μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα των ιδιωτικοποιήσεων δεν εξελίσσεται ικανοποιητικά, καθώς προκύπτουν διάφορες δυσκολίες και κωλυσιεργίες από την πλευρά της τουρκικής κυβέρνησης. Συγκεκριμένα, το Νοέμβριο ακυρώθηκε από την κυβέρνηση η διαδικασία ιδιωτικοποίησης τεσσάρων εργοστασίων ζάχαρης, ενώ η διαδικασία ιδιωτικοποίησης του λιμανιού της Σμύρνης μετατέθηκε για τρίτη φορά. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) εκφράζει τις ανησυχίες του για τη στάση της τουρκικής κυβέρνησης, η οποία, εντούτοις, τονίζει πως η διαδικασία των μεταρρυθμίσεων θα επιταχυνθεί μετά τις δύο εκλογικές αναμετρήσεις του 2007.

Το μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα των ιδιωτικοποιήσεων δεν εξελίσσεται ικανοποιητικά.

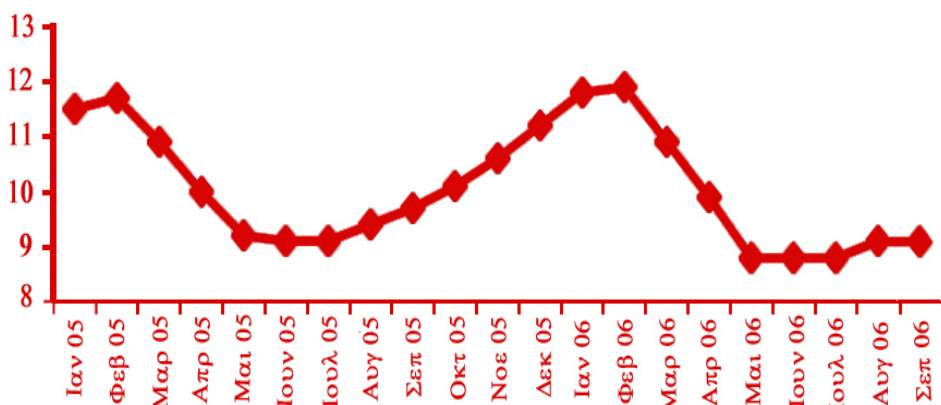
3.3 Απασχόληση

Το Σεπτέμβριο του 2006 το ποσοστό ανεργίας διατηρήθηκε στο 9,1%.

Το Σεπτέμβριο του 2006, σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού, το ποσοστό ανεργίας διατηρήθηκε στα επίπεδα του Αυγούστου και μειώθηκε κατά 0,6 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με τον ίδιο μήνα του προηγούμενου έτους φτάνοντας το 9,1%. Σε απόλυτους αριθμούς, οι άνεργοι μειώθηκαν το Σεπτέμβριο σε ετήσια βάση κατά 107.000, φτάνοντας τα 2.316.000 άτομα. Το ποσοστό ανεργίας σε παραγωγικούς κλάδους, εκτός του αγροτικού τομέα, διατηρήθηκε στο 12%, όπως και τον προηγούμενο μήνα, ενώ μειώθηκε σχεδόν κατά μία (0,9) ποσοστιαία μονάδα σε σύγκριση με την αντίστοιχη επίδοση του Σεπτεμβρίου του 2005. Επίσης, παρουσίασε μείωση το ποσοστό ανεργίας για τους άνδρες σε ετήσια βάση κατά μία ποσοστιαία μονάδα, φτάνοντας το 10,4%, ενώ μεγαλύτερη ήταν η μείωση του ποσοστού ανεργίας για τις γυναίκες, το οποίο σε ετήσια βάση μειώθηκε κατά 1,3 ποσοστιαίες μονάδες, φτάνοντας το 18,4%.

Μεγαλύτερη ήταν η μείωση του ποσοστού ανεργίας για τις γυναίκες.

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ (%), (Ιαν. 05 – Σεπ. 06)

Πηγή: Turkstat

Η διατήρηση της ανεργίας σε υψηλά επίπεδα οφείλεται στην επιβράδυνση της τουρκικής οικονομίας κατά το τρίτο τρίμηνο και ιδιαίτερα στη σημαντική μείωση της τουριστικής κίνησης. Ο τουριστικός τομέας, κατά τους καλοκαιρινούς μήνες κυρίως, συμβάλλει σημαντικά στη μείωση των ποσοστών ανεργίας, τονίζοντας τον εποχιακό χαρακτήρα της ανεργίας στην Τουρκία. Παρ' όλες, όμως, τις αρνητικές οικονομικές εξελίξεις το ποσοστό ανεργίας διατηρείται σε χαμηλότερα επίπεδα από το 2005, επιτρέποντας στους αναλυτές να υποστηρίξουν πως η μείωση της ανεργίας έχει δομικά χαρακτηριστικά.

Η διατήρηση της ανεργίας σε υψηλά επίπεδα οφείλεται στην επιβράδυνση της τουρκικής οικονομίας.

Η απασχόληση σε παραγωγικούς κλάδους εκτός του αγροτικού τομέα αυξήθηκε κατά 660.000 εργαζόμενους

Την περίοδο Αυγούστου – Οκτωβρίου, ο αριθμός των εργαζομένων σε ετήσια βάση αυξήθηκε κατά 562.000 άτομα, φτάνοντας τους 23.128.000 εργαζόμενους. Συγκεκριμένα, η απασχόληση σε παραγωγικούς κλάδους εκτός, του αγροτικού τομέα, αυξήθηκε κατά 660.000 εργαζόμενους, ενώ παράλληλα μειώθηκε ο αριθμός των εργαζομένων στον αγροτικό τομέα κατά 98.000 άτομα, επιβεβαιώνοντας τη συνεχιζόμενη τάση φυγής του τουρκικού εργατικού δυναμικού από τον αγροτικό τομέα προς τους άλλους παραγωγικούς κλάδους. Η συρρίκνωση, όμως, της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα ήταν ιδιαίτερα χαμηλή σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο (Ιουνίου – Αυγούστου) κατά την οποία καταγράφηκε μείωση της «αγροτικής» απασχόλησης κατά 836.000 άτομα. Παρά τη σταδιακή μετατόπιση τα τελευταία χρόνια των εργασιακών προτιμήσεων των Τούρκων εργαζομένων, ο αγροτικός τομέας διατηρεί ένα μεγάλο μερίδιο της συνολικής απασχόλησης. Την περίοδο Αυγούστου – Οκτωβρίου, το 28,4% των Τούρκων εργαζομένων απασχολείται στη γεωργία, το 19,6% στη βιομηχανία, το 6,1% στις κατασκευές και το 46% στον κλάδο των υπηρεσιών. Η αναλογία ανδρών / γυναικών στο συνολικό πληθυσμό των εργαζομένων την περίοδο Ιουλίου - Σεπτεμβρίου αυξάνεται υπέρ των ανδρών, καθώς το μερίδιό τους στο σύνολο των εργαζομένων τον Ιούλιο, τον Αύγουστο και το Σεπτέμβριο είναι 73,2%, 73,3% και 73,5% αντίστοιχα.

Η αναλογία ανδρών / γυναικών στο συνολικό πληθυσμό των εργαζομένων αυξάνεται υπέρ των ανδρών.

Διάρθρωση Εργατικού Δυναμικού (Ιούλιος)

Εργαζόμενοι ανά κλάδο (1.000 άτομα)	Αύγουστος - Οκτώβριος	
	2005	2006
Αγροτικός Τομέας	6.661	6.563
Εκτός Αγροτικού Τομέα	15.906	16.566
Βιομηχανία	4.363	4.529
Κατασκευές	1.275	1.403
Υπηρεσίες	10.268	10.634
Σύνολο Εργαζομένων	22.566	23.128
Εργατικό δυναμικό	24.990	25.444
Άνεργοι	2.424	2.316

Πηγή: Turkstat

366.000 νέες θέσεις εργασίας στο κλάδο των υπηρεσιών

Αναλύοντας τη διάρθρωση του εργατικού δυναμικού και της απασχόλησης στην Τουρκία την περίοδο Αυγούστου - Σεπτεμβρίου, διαπιστώνουμε πως η μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάστηκε στον κλάδο των υπηρεσιών, όπου δημιουργήθηκαν 366.000 νέες θέσεις εργασίας σε σχέση με τα επίπεδα απασχόλησης την ίδια περίοδο του 2005, καταγράφοντας αύξηση 3,5%. Ακολουθούν η βιομηχανία και ο κλάδος των κατασκευών με αύξηση των θέσεων εργασίας κατά 3,6% και 10% αντίστοιχα.

3.4 Δημόσια Οικονομικά

Το Νοέμβριο, ο προϋπολογισμός, σε αντίθεση με τις αρνητικές επιδόσεις των προηγούμενων μηνών, παρουσίασε πλεόνασμα 3,9 δις τουρκικών λιρών, με αποτέλεσμα ο συνολικός προϋπολογισμός των πρώτων έντεκα μηνών του 2006 να σημειώσει πλεόνασμα 64 εκ. τουρκικών λιρών. Το πρωτογενές πλεόνασμα του ισοζυγίου του δημοσίου τομέα (κεντρικής κυβέρνησης) του Νοεμβρίου δεκαπλασιάστηκε σε σχέση με το αντίστοιχο του Οκτωβρίου, φτάνοντας τα 7,1 δις τουρκικές λίρες. Η θετική αυτή εξέλιξη για την τουρκική οικονομία οφείλεται, κυρίως, στην αύξηση των εκτάκτων εσόδων ύψους 2,1 δις τουρκικών λιρών αφενός από την πώληση μεριδίου της Telekom, αφετέρου από το «πάγωμα» προγραμματισμένων κρατικών επενδύσεων για το τελευταίο τρίμηνο του 2006.

Ο συνολικός προϋπολογισμός των πρώτων έντεκα μηνών του 2006 σημειώσε πλεόνασμα 64 εκ. τουρκικών λιρών.

Ανησυχία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου σχετικά με τη διατήρηση της μακροοικονομικής σταθερότητας

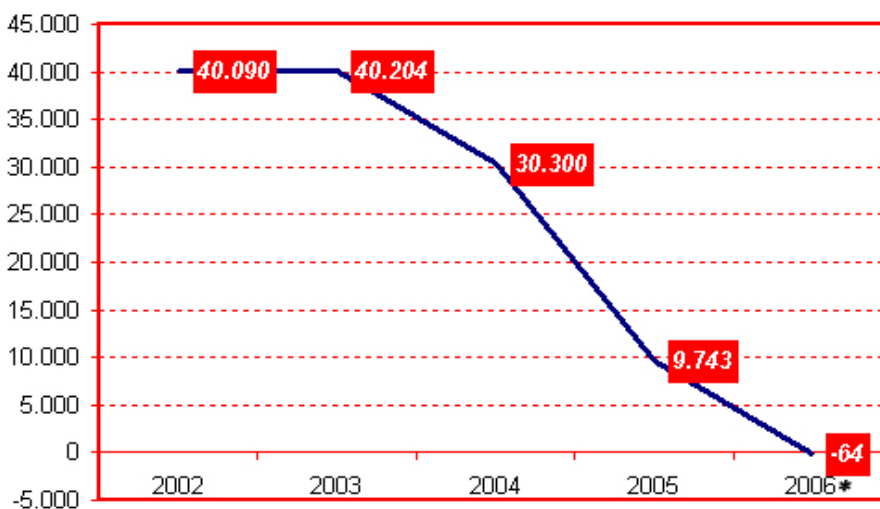
Πηγή: Turkstat

Εκατομμύρια τουρκ. λιρών	2006		2006
	Νοέμβριος	Ιαν. – Νοε.	Στόχος Προϋπ.
Δαπάνες	13.365	157.701	174.322
Δαπάνες για αποπληρωμή χρέους	3.267	44.068	46.260
Λοιπές Δαπάνες	10.097	113.633	128.062
Έσοδα	17.215	157.764	160.326
Έσοδα από φόρους	13.422	125.952	132.199
Λοιπά Έσοδα	1.276	24.447	21.372
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	3850	64	-13.996
Ισοζύγιο Κεντρικής Κυβέρνησης	7.118	44.131	32.264

Παρά τις θετικές επιδόσεις, ιδιαίτερα του Νοεμβρίου, οι οποίες υποδηλώνουν την επίτευξη των στόχων που έχει θέσει η τουρκική κυβέρνηση υπό την καθοδήγηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) σχετικά με τον προϋπολογισμό, διατηρείται η ανησυχία στην Τουρκική Κεντρική Τράπεζα και στους Διεθνείς Οικονομικούς Οργανισμούς, σχετικά με τη διατήρηση και την περαιτέρω ενίσχυση των προσπαθειών για μακροοικονομική σταθερότητα.

ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ

(εκ. YTL) - (2002 - Νοε 2006)

Αυξήθηκε το μερίδιο των εκτάκτων εσόδων έναντι των τακτικών εσόδων.

Πηγή: Turkish Ministry of Finance

* ΩΣ ΤΟ ΝΟΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 2006

Οι εκλογές του 2007 αποτελούν ενδεχόμενο παράγοντα επιβράδυνσης της οικονομικής μεγέθυνσης.

Όσον αφορά στα έσοδα, ιδιαίτερος προβληματισμός υπάρχει, καθώς έχει αυξηθεί το μερίδιο των εκτάκτων εσόδων έναντι των τακτικών εσόδων, με αποτέλεσμα να μην εξασφαλίζεται μακροχρόνια η βελτίωση των επιδόσεων του προϋπολογισμού. Τα έκτακτα έσοδα, άλλωστε, αποτελούν στιγμιαίο δημόσιο έσοδο και όχι σταθερό, όπως τα τακτικά έσοδα από του φόρους. Η ανησυχία, όσον αφορά στις δαπάνες, προκαλείται λόγω του υψηλού ρυθμού αύξησης των δαπανών για την υγεία και των «γενναιόδωρων» επιδοτήσεων προς τον αγροτικό τομέα.

Οι αρμόδιοι φορείς και οργανισμοί τονίζουν την ανάγκη για περισσότερο «σφιχτή» δημοσιονομική πολιτική από την τουρκική κυβέρνηση, η οποία μειώνοντας τις δημόσιες δαπάνες, θα πρέπει να συνδράμει στην αποτελεσματικότητα της νομισματικής πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας και στην επίτευξη της μακροοικονομικής σταθερότητας. Η ανησυχία εντείνεται για το 2007, καθώς η χώρα εισέρχεται σε έναν ιδιαίτερο εκλογικό κύκλο, ο οποίος ενδέχεται να διακόψει μια μακράν και άνευ προηγουμένου περίοδο πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας της χώρας. Η ενδεχόμενη διαταραχή, λόγω των δύο εκλογικών αναμετρήσεων εντοπίζεται ως παράγοντας επιβράδυνσης της οικονομικής μεγέθυνσης, καθώς αρκετοί επενδυτές, ξένοι και εγχώριοι, παρουσιάζονται προβληματισμένοι και διστακτικοί για την υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων το 2007. Το ΔΝΤ και άλλοι Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί (ΟΟΣΑ, Παγκόσμια Τράπεζα), προσπαθώντας να προλάβουν μια πιθανή κρίση, πιέζουν την τουρκική κυβέρνηση για περαιτέρω «σφιχτή» δημοσιονομική πολιτική κατά το 2007, παρέχοντας με τον τρόπο αυτό τις απαιτούμενες εγγυήσεις σε επενδυτικούς κύκλους για τη διατήρηση της μακροοικονομικής σταθερότητας και της αναπτυξιακής πορείας της οικονομίας.

Πιο «σκληρή» δημοσιονομική πολιτική για το 2007

Το Δεκέμβριο ο πληθωρισμός στην Τουρκία (CPI) έπεσε στο 9,65%

Το Δεκέμβριο, ο πληθωρισμός στην Τουρκία (CPI) έπεσε στο 9,65%, επιβεβαιώνοντας τις προβλέψεις που ήθελαν το 2006 να κλείσει με μονοψήφιο ρυθμό πληθωρισμού. Συγκεκριμένα, σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα, ο δείκτης τιμών καταναλωτή (CPI) αυξήθηκε μόλις κατά 0,23%, ενώ ο δείκτης τιμών παραγωγού (PPI) μειώθηκε κατά 0,12%.

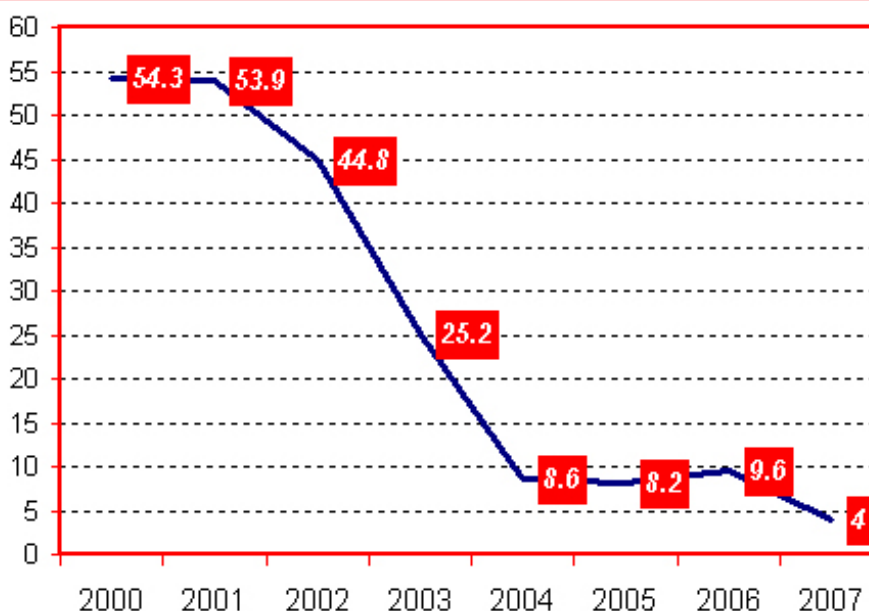
Ο πληθωρισμός του Δεκεμβρίου καθορίστηκε, κυρίως, από την άνοδο στις τιμές των ειδών διατροφής, των κατοικιών και του πετρελαίου. Οι τιμές των ειδών διατροφής αυξήθηκαν κατά τον τελευταίο μήνα του έτους, λόγω των καιρικών συνθηκών και της εορτής του Μπαϊραμιού. Άνοδος παρουσιάστηκε, επίσης, στις τιμές των ψυχαγωγικών και πολιτιστικών υπηρεσιών κατά τις εορταστικές περιόδους (Πρωτοχρονιά, Μπαϊράμι). Σημαντική ήταν η αύξηση των τιμών στον τομέα των συγκοινωνιών και των μεταφορών, ως αποτέλεσμα της άνοδου των τιμών του πετρελαίου. Αντίθετα, μειώθηκε το επίπεδο τιμών των προϊόντων του κλάδου της κλωστοϋφαντουργίας, ο οποίος είχε τροφοδοτήσει τις πληθωριστικές πιέσεις τους προηγούμενους μήνες.

Ο πληθωρισμός καθορίστηκε, κυρίως, από την άνοδο στις τιμές των ειδών διατροφής, των κατοικιών και του πετρελαίου.

Για το 2006 ο πληθωρισμός έφτασε το 9,6%, ξεπερνώντας το στόχο του 5%.

Ο μέσος ρυθμός πληθωρισμού για το 2006 ανήλθε στο 9,6%, επίδοση σχεδόν διπλάσια από τον στόχο του 5% που είχε θέσει η Κεντρική Τράπεζα για το 2006. Η ασυνέπεια αυτή οφείλεται, κυρίως, στις ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις που ακολούθησαν τη χρηματοοικονομική κρίση του Μαΐου – Ιουνίου, οι οποίες σε μεγάλο βαθμό δεν απορροφήθηκαν από την τουρκική οικονομία. Η Κεντρική Τράπεζα της Τουρκίας εφαρμόζοντας μια αρκετά «σφιχτή», για τα τουρκικά πρότυπα, νομισματική πολιτική κατάφερε σε μεγάλο βαθμό να περιορίσει τις πληθωριστικές πιέσεις του δευτέρου εξαμήνου, μειώνοντας το πληθωρισμό από 11,69% τον Ιούλιο σε 9,65% το Δεκέμβριο.

ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ (%) CPI - (2000 - 2007*)

Ο πληθωρισμός από 11,69% τον Ιούλιο έπεσε σε 9,65% το Δεκέμβριο.

Τους πρώτους μήνες του 2007 ο πληθωρισμός αναμένεται να πλησιάσει το 9%.

Τα θετικά αποτελέσματα των υψηλών επιτοκίων της Κεντρικής Τράπεζας αναμένεται να συνεχιστούν και το 2007. Τους πρώτους μήνες του χρόνου, ο πληθωρισμός αναμένεται να πλησιάσει το 9%. Ο Διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας Durmus Yilmaz υποστήριξε πως παρά την αποτυχία επίτευξης του στόχου για το 2006, ο πληθωριστικός στόχος του 2007 παραμένει στο 4%.

Πηγή: IMF and CBRT

Σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα της σχετικής έκθεσης της Κεντρικής Τράπεζας, ο πληθωρισμός αναμένεται να φτάσει το Μάρτιο στο 9,2%, τον Ιούνιο στο 6,7%, το Σεπτέμβριο στο 5,3% και το Δεκέμβριο στο 4%. Ωστόσο, μια ενδεχόμενη δημοσιονομική «απειθαρχία», λόγω των εκλογικών αναμετρήσεων του επόμενου έτους, θα αντισταθμίσει τις προσπάθειες Κεντρικής Τράπεζας, διατηρώντας κατ' αυτόν τον τρόπο τον πληθωρισμό σε υψηλά επίπεδα.

3.5 Χρηματοπιστωτικό Σύστημα

Σύμφωνα με το δείκτη αποδοτικότητας (BRSA's Performance Index), τον οποίο καταρτίζει η τουρκική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς με σκοπό να ποσοτικοποιήσει την κατάσταση του χρηματοπιστωτικού τομέα, η γενική εικόνα παραμένει θετική. Οι τράπεζες παραμένουν επικεντρωμένες στη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς και τη μείωση του κόστους λειτουργίας τους, ενώ οι προσπάθειές τους εντείνονται λόγω της όξυνσης του ανταγωνισμού στο χρηματοπιστωτικό τομέα. Ο δείκτης δάνεια προς καταθέσεις από το 36% που βρισκόταν το 2002, άγγιξε το 70% το Σεπτέμβριο του 2006. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει ότι σε όρους χρηματοοικονομικής διαμεσολάβησης οι τράπεζες στην Τουρκία βελτιώθηκαν σημαντικά.

Η χρηματοοικονομική διαμεσολάβηση των τουρκικών τραπεζών έχει βελτιωθεί σημαντικά.

Ο κυριότερος κίνδυνος για τα τουρκικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα, είναι ο επιτοκιακός

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, επισημαίνει ως κυριότερους κινδύνους για το τουρκικό χρηματοπιστωτικό σύστημα, τον κίνδυνο επιτοκίων, τον κίνδυνο ρευστότητας και τον πιστωτικό κίνδυνο. Ο επιτοκιακός κίνδυνος προκύπτει, κυρίως, από τις επιπτώσεις που ενδέχεται να έχουν οι μεταβολές των επιτοκίων στην κερδοφορία και την κεφαλαιακή επάρκεια. Ο κίνδυνος ρευστότητας προκύπτει, κυρίως, από την ασυμμετρία της διάρκειας ως τη λήξη των στοιχείων των τραπεζικών ισολογισμών. Ο συναλλαγματικός κίνδυνος, στην παρούσα φάση, χάνει τη σημασία του δεδομένης της καθαρής συναλλαγματικής θέσης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Σύμφωνα με την έκθεση της τουρκικής Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς για τις χρηματαγορές, παρά τις αρνητικές επιπτώσεις της περιόδου Μαΐου-Ιουνίου, η ανάπτυξη του τουρκικού χρηματοπιστωτικού τομέα εξακολουθεί να είναι ουσιαστική. Το Σεπτέμβριο του 2006, το συνολικό ενεργητικό του κλάδου, έφτασε τα 537δισ τουρκικές λίρες (Τ.Λ), αυξήθηκε, δηλαδή, κατά 14,2% σε σχέση με τα τέλη του 2005. Επιπλέον, το Σεπτέμβριο του 2006, ο δείκτης σύνολο ενεργητικού του χρηματοπιστωτικού τομέα προς ΑΕΠ, άγγιξε τα επίπεδα του 97,8%, ενώ ειδικότερα ο δείκτης σύνολο ενεργητικού τραπεζών προς ΑΕΠ, ήταν 88,2%. Υπογραμμίζεται ότι το αυξημένο ενδιαφέρον των ξένων επενδυτών σε συνδυασμό με τα χαμηλά επίπεδα δεικτών, όπως ο αριθμός υποκαταστημάτων ανά κάτοικο και το ενεργητικό του τομέα προς το ΑΕΠ, καταδεικνύει ότι τα σημαντικότερα περιθώρια ανάπτυξης του τουρκικού χρηματοπιστωτικού συστήματος .

Το συνολικό ενεργητικό του χρηματοπιστωτικού τομέα αυξήθηκε κατά 14,2% από το 2005, ενώ το ενεργητικό των τραπεζών προς το ΑΕΠ αγγίζει σήμερα το 88,2%

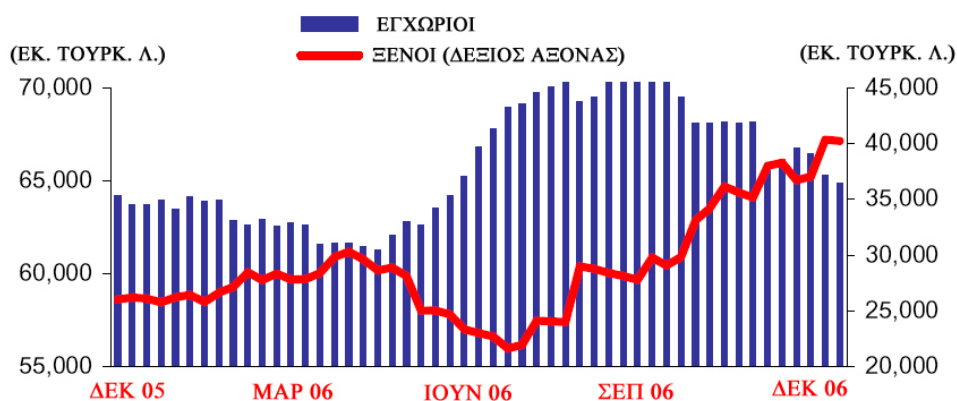
Το Δεκέμβριο του 2006, το μέγεθος των καταθέσεων του τραπεζικού τομέα, έφτασε στα επίπεδα των 293,7 δις Τ.Λ, αυξήθηκε, δηλαδή, κατά 20,8% σε σχέση με τα τέλη του 2005 και κατά 0,6% σε σχέση με το Νοέμβριο του 2006. Η αύξηση των καταθέσεων προκύπτει, κυρίως, από την αύξηση των καταθέσεων σε ξένο νόμισμα (ξ.ν.). Πράγματι το μερίδιο του ξ.ν στις συνολικές καταθέσεις, αυξήθηκε κατά 38% σε σχέση με τα τέλη του 2005.

Οι καταθέσεις στις τουρκικές τράπεζες αυξήθηκαν κατά 20,8% σε σχέση με το 2005

Οι ξένοι επενδυτές αυξάνουν τις θέσεις τους σε τουρκικούς τίτλους...

Σε ό,τι αφορά τα χαρτοφυλάκια των μη χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων προκύπτει από τα στοιχεία, ότι το μερίδιο των εγχώριων επενδυτών σε αξιόγραφα μειώνεται, σε αντίθεση με την ολοένα αυξανόμενη θέση των ξένων επενδυτών.

ΕΠΕΝΔΥΤΕΣ

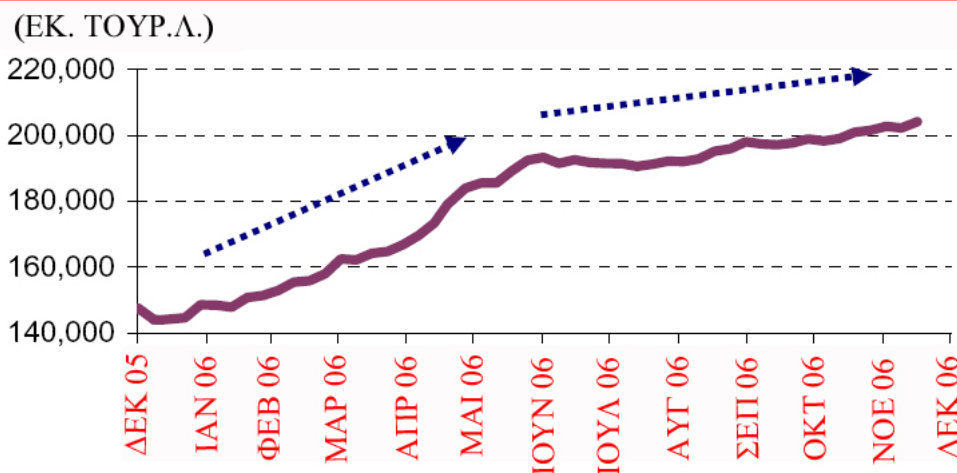

Πηγή: *Turkiye Bankasi*

Οι τουρκικές τράπεζες χορήγησαν 38% περισσότερα δάνεια σε σχέση με το 2005.

Το μήνα Δεκέμβριο οι συνολικές χορηγήσεις του τραπεζικού τομέα, αυξήθηκαν κατά 38% σε σχέση με τα τέλη του 2005. Από τα στοιχεία της τουρκικής Κ.Τ, προκύπτει, ότι η αύξηση του δανεισμού οφείλεται κυρίως στην αύξηση των επιχειρηματικών δανείων σε συνδυασμό με την αύξηση των καταναλωτικών δανείων.

ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ

Πηγή: *Turkiye Bankasi*

Τα χαρτοφυλάκια των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων παρουσιάζουν πτωτική τάση στο β' εξάμηνο του 2006. Μέχρι τα μέσα του Δεκεμβρίου, το χαρτοφυλάκιο των τραπεζών αυξήθηκε κατά 8% σε σχέση με τα τέλη του 2005, ενώ μειώθηκε κατά 0,4% σε σχέση με το Νοέμβριο του 2006.

Στο τέλος του 2006, οι τουρκικές τράπεζες είχαν καθαρή θέση αγοραστή (long) στις αγορές συναλλάγματος αξίας 268εκ \$. Ταυτόχρονα, από τα στοιχεία εντός ισολογισμού των τραπεζών, προκύπτει καθαρή θέση αξίας 7 δις \$.

Στην αγορά ομολόγων και εντόκων γραμματίων, μέχρι το τέλος Νοεμβρίου, η διακύμανση στις αποδόσεις, ήταν μεταξύ 20,7% και 21,9%. Τον Οκτώβριο, η διακύμανση ήταν πολύ μεγαλύτερη, με τις αποδόσεις να αγγίζουν το 23%. Μολαταύτα, οι αγορές τίτλων από πλευράς εγχώριων παικτών, αντιστάθμισαν την τάση για πωλήσεις χρεογράφων από ξένους επενδυτές.

Η αντίληψη των επενδυτών για τον κίνδυνο της τουρκικής οικονομίας, αυξάνει τα risk premia του τουρκικού χρέους...

Η απόδοση του 20% αποτελούσε το κατώτατο όριο των τουρκικών τίτλων το Δεκέμβριο. Το χαρακτηριστικό αυτό, αντικατοπτρίζει το βαθμό κινδύνου για την τουρκική οικονομία, όπως τον αντιλαμβάνονται οι επενδυτές, τις πληθωριστικές προσδοκίες, καθώς και τις συνεπαγόμενες εκτιμήσεις για διατήρηση της αυστηρής νομισματικής πολιτικής από την τουρκική Κεντρική Τράπεζα.

**Η διαδικασία
εξυγίανσης
του
τουρκικού
τραπεζικού
συστήματος,
έφερε
σημαντικά
αποτε-
λέσματα,
αλλά
παραμένουν
σοβαρά
προβλήματα**

...

3.6 Τραπεζικός Τομέας

Η εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος προέκυψε ως αναπόδραστη ανάγκη μετά τη σοβαρή κρίση του 2000-2001. Ο αριθμός των τραπεζών μειώθηκε, σχεδόν, κατά το ένα τρίτο, από 85 τράπεζες το 2000 σε 47 το 2006. Στις αρχές του 2006, οι 7 στις 10 μεγαλύτερες τουρκικές τράπεζες, ήταν ιδιωτικές και ανήκαν σε εγχώριους ιδιοκτήτες, αποτελώντας συνολικά το 60% του συνολικού ενεργητικού των τραπεζών. Σύμφωνα με την τουρκική Κεντρική Τράπεζα, μέχρι τις αρχές του 2006, οι ξένες τράπεζες, αποτελούσαν το 5,2% του συνολικού ενεργητικού. Ο αριθμός αυτός θα ήταν σημαντικά μεγαλύτερος, αν συμπεριλαμβάνονταν και οι τράπεζες στις οποίες οι ξένοι δεν έχουν μεν πλειοψηφικά πακέτα, αλλά μετοχικά πακέτα μειοψηφίας.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΞΑΓΟΡΕΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	
2006	
Akbank	Citibank
Denizbank	Dexia
Tektenbank	Eurobank EFG
Finansbank AS	NBG
Yapi Ve Kredi Bankasi AS	Koc Finansal Hizmetler
2005	
Turkiye Garanti Bankasi AS	GE Consumer Finance
Turk dis Ticaret Bankasi	Fortis Grup
Yapi Ve Kredi Bankasi AS	Unicredito
2004	
TBC Bank	Soros Investment Capital Ltd
2002	
Toprak Bank – Branches (9)	Finansbank AS
Toprak Bank – Branches (26)	Investor Group
Toprak Bank	Bayindir Bank (SDIF)
Sinai Yatirim Bankas (Is Bank)	TSKB
Tekstilbankasi AS	GSD Holding AS
Sinai Yatirim Bankas (Is Bank)	Sinai Kalkinma Bank
Sitebank AS	Novabank SA
2001	
Toprak Bankasi	Savings Deposit & Ins Fund
Finansbank AS	Fiba Holding AS
Osmanli Bankasi AS	Turkiye Garanti Bankasi AS
Altertifbank As	Anadolu Endustri Holding AS
DemirBank TAS	HSBC Bank PLC
Bank Ekspres	Tekten Holding Co Inc
Finansbank AS	BNP Paribas SA
Faisal Finans Kurumu AS	Sabri Ulker
Turkiye Garanti Bankasi AS	Dogus Insaat ve Ticaret AS
Osmanli Bankasi AS	Kortezbank
Turk dis Ticaret Bnkasi	Dogan Finansal Kiralama
Esbank Eskisehir Bankasi TAS	Etibank AS (Turkey)
Interbank AS	Etibank AS (Turkey)
1999	
Egebank AS	Central Bank of Turkey
Yasar Bankasi	Central Bank of Turkey
Sumerbank AS	Central Bank of Turkey
Yurt Ticaret Ve Kredi Bankasi	Central Bank of Turkey
Esbank Eskisehir Bankasi TAS	Central Bank of Turkey
Turk Sacura Bank AS	Fiba Holding AS
Interbank AS (Nergis Tekstil)	Central Bank of Turkey
1998	
Bank Ekspres	Central Bank of Turkey
Otomobilcilik AS	Sevket Demirel Holding Group

Πηγή: Thomson Financial

**Μέσα στο
2006, οι ξένες
τράπεζες
εκδήλωσαν
σημαντικό
ενδιαφέρον για
την τουρκική
αγορά και
έπεται
συνέχεια...**

Ιδιωτικές και ξένες τράπεζες κερδίζουν μερίδια στην τουρκική αγορά, όμως αυτό προκαλεί και άμεση ανάγκη για καλύτερη ρευστότητα.

Από τα 10,5 δις \$ άμεσων ξένων επενδύσεων που εισέρευσαν στην τουρκική οικονομία τα προηγούμενα 2 χρόνια, το ένα τρίτο αυτών των κεφαλαίων, διοχετεύθηκε σε τουρκικές εμπορικές τράπεζες. Μέσα στο 2006, οι εξαγορές που πραγματοποιήθηκαν, μετέβαλλαν σημαντικά το τραπεζικό τοπίο: Akbank (3^η μεγαλύτερη τράπεζα), Finansbank (9^η μεγαλύτερη τράπεζα), Denizbank (10^η μεγαλύτερη τράπεζα), εξαγοράστηκαν από τη Citibank, την ETE και την Dexia αντίστοιχα.

Διάρθρωση του ενεργητικού

Οι ιδιωτικές εγχώριες τράπεζες, καθώς και οι ξένες, ακολούθησαν τα τελευταία έτη επιθετικές πολιτικές χορηγήσεων. Κατά συνέπεια αύξησαν τα μερίδιά τους στο σύνολο των χορηγήσεων της τουρκικής αγοράς, από 30% στο σύνολο του ενεργητικού το 2001 σε 45% και 57% αντίστοιχα το 2006. Μολαταύτα, το υψηλότερο μερίδιο στον όγκο των χορηγήσεων κατέχουν οι ιδιωτικές τράπεζες, οι οποίες διαδραματίζουν κυρίαρχο ρόλο στον τομέα. Στον αντίποδα, βρίσκονται οι κρατικές τράπεζες στους ισολογισμούς των οποίων, τα δάνεια αντιπροσωπεύουν μόνο το ένα τρίτο του ενεργητικού τους. Η διαδικασία εξυγίανσης του τουρκικού τραπεζικού συστήματος κληροδότησε στις τράπεζες έναν τεράστιο όγκο κρατικών τίτλων. Παρά το γεγονός ότι η κατοχή κυβερνητικών χρεογράφων παρουσιάζει καθοδική τάση, η οποία οφείλεται, κυρίως, στην τακτική της πιστωτικής επέκτασης που ακολουθούν, οι τράπεζες εξακολουθούν να διατηρούν σημαντικό απόθεμα κρατικού χρέους. Το χαρακτηριστικό αυτό είναι μάλλον εμφανές στις κρατικές τράπεζες, οι οποίες έχουν δεσμεύσει σχεδόν το μισό του ενεργητικού τους σε κυβερνητικούς τίτλους. Η κατάσταση αυτή εμποδίζει σημαντικά την ιδιωτικοποίηση των κρατικών τραπεζών, ενώ την ίδια στιγμή ναρκοθετεί την αποτελεσματική χρηματοοικονομική διαμεσολάβηση και την ομαλή ανάπτυξη.

Οι κρατικές τράπεζες εξακολουθούν να είναι αναποτελεσματικές και αντι-οικονομικές

ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ					
	2003	2004	2005	2005/ Σεπ.	2006/ Σεπ.
Αριθμός τραπεζών	50	48	47	47	47
Αριθμός υποκα/των	6,078	6,219	6,276	6,189	6,786
Αριθμός υπαλλήλων	124,030	127,944	132,977	131,494	141,623
Σύνολο ενεργητικού(δισ \$)	178,9	228,3	295,6	271,7	309,0
Χορηγήσεις(δισ \$)	47,4	74,0	111,6	99,4	134,0
Αξιόγραφα(δισ \$)	76,5	92,2	106,5	105,9	105,6
Καταθέσεις(δισ \$)	111,3	142,4	181,0	165,0	190,8
Καθαρά κέρδη(δισ \$)	4,1	4,7	4,3	3,0	5,7
Χορηγήσεις /σύνολο ενεργητικού(%)	26,5	32,4	37,8	36,6	43,4
Μη εξυπηρετούμενα δάνεια/ σύνολο δανείων(%)	11,5	6,0	4,8	5,2	3,7
Καταθέσεις /σύνολο παθητικού(%)	62,2	62,4	62,2	60,7	61,7
Καθαρά κέρδη/ σύνολο ενεργητικού(%)	2,3	2,1	1,4	1,1	1,8
Καθαρά κέρδη/μετοχικό κεφάλαιο(%)	15,8	14,0	10,6	8,6	15,0
Δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας(%)	30,9	28,8	24,2	23,3	20,5

Πηγή: BRS4

Διάρθρωση του παθητικού

Το παθητικό των τραπεζών, απαρτίζεται, κυρίως, από καταθέσεις. Το ποσοστό των καταθέσεων είναι υψηλότερο για τις κρατικές τράπεζες, το χαρτοφυλάκιο των οποίων αποτελείται κατά 85% από καταθέσεις. Η χρηματοδότηση από εναλλακτικές πηγές είναι πιο ουσιαστική σε σύγκριση με τα ισχύοντα στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΚΑΕ). Η χρηματοδότηση μέσω της χρηματαγοράς είναι πιο ισχυρή για τις ξένες τράπεζες. Στις αρχές του 2006, άγγιξε το 24% του παθητικού τους. Η ραγδαία πιστωτική επέκταση προκαλεί την ανάγκη για μεγαλύτερη άντληση ρευστότητας μέσα από τις καταθέσεις. Η ανάγκη αυτή καθίσταται πιο σημαντική, αν αναλογιστούμε ότι η έλλειψη ρευστότητας ήταν ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που οδήγησε στην χρηματοπιστωτική κρίση του 2001.

Οι ιδιωτικές και οι ξένες τράπεζες αξιοποιούν πολύ περισσότερο τις εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης

ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ							
2006							
	2004	2005	Αύγ	Σεπ	Οκτ	Νοέ	Δεκ
Καταθέσεις {εκ. Τουρκικές λίρες (Τ.Λ)} εκτός διατραπεζικών καταθέσεων							
Σύνολο	191,360	243,160	278,261	284,266	286,542	292,483	293,685
Τουρκικές λίρες	106,075	153,995	173,021	176,115	177,263	179,277	180,337
Ξένο νόμισμα	85,285	89,165	105,240	108,151	109,279	113,206	113,348
Καταθέσεις σε ξ.ν./σύνολο καταθέσεων(%)	44,6	36,7	37,8	38,0	38,1	38,7	38,6
Αξιόγραφα (εκ. Τ.Λ) (ονομαστικές αξίες)							
Σύνολο	87,372	90,230	98,688	99,339	103,724	103,474	105,125
Εγγώριοι	70,912	64,191	70,286	69,505	68,109	66,761	64,901
Ξένοι	16,460	26,039	28,401	29,835	35,615	36,714	40,224
Χορηγήσεις(εκ. Τ.Λ) (εκτός δανείων σε χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς)							
Σύνολο χορηγήσεων σε Τ.Λ	97,329	147,510	192,192	198,080	198,927	201,584	204,156
σε Ξ.Ν	62,542	105,945	135,725	140,669	145,224	145,674	150,414
Δάνεια λιανικής τραπεζικής/σύνολο χορηγήσεων (%)	34,787	41,565	56,467	57,410	53,703	55,910	53,742
	35,9	42,3	44,3	43,6	44,0	43,8	44,1
Μη εξυπηρετούμενα δάνεια (%)							
Σύνολο χορηγήσεων	6,0	4,8	3,9	3,8	3,8	3,8	3,8
Χορηγήσεις λιανικής	2,2	2,5	2,4	2,4	2,4	2,5	2,4
Καθαρή συναλλαγματική θέση τραπεζικού τομέα (εκ. \$)							
Σύνολο	-71	-97	144	97	483	-63	268
Εντός ισολογισμού	-1,390	-1,880	-6,925	-6,253	-6,139	-6,439	-6,972
Εκτός ισολογισμού	1,318	1,784	7,070	6,351	6,623	6,376	7,240

Πηγή: BRS4

4. Εκθέσεις Διεθνών Οργανισμών

Στο πλαίσιο της συνεχούς ενημέρωσης για όλα τα θέματα που άπτονται της πορείας της τουρκικής οικονομίας, η ερευνητική ομάδα του Εργαστηρίου, συγκεντρώνει και αξιολογεί τις πλέον πρόσφατες εκθέσεις των διεθνών οργανισμών που αφορούν στις εξελίξεις της τουρκικής οικονομίας. Στη συνέχεια παρατίθενται συνοπτικές περιλήψεις των εκθέσεων και οι ηλεκτρονικές σελίδες στις οποίες βρίσκονται ολοκληρωμένες.

Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

Economic survey of Turkey 2006

Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης εκδίδει ανά διετία μία οικονομική μελέτη για κάθε κράτος-μέλος. Στις 18 Οκτωβρίου 2006 δημοσίευσε την οικονομική έρευνα για την Τουρκία. Αναγνωρίζονται τα σημαντικά βήματα που σημειώθηκαν προς τη μεγέθυνση της τουρκικής οικονομίας μέσω της μακροοικονομικής σταθεροποίησης και της υιοθέτησης θεσμικών μεταρρυθμίσεων. Παράλληλα, προτείνεται η υιοθέτηση ενός περιεκτικού προγράμματος διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων έτσι, ώστε να ενισχυθεί ο ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας και να εδραιωθεί η μακροοικονομική σταθερότητα.

Πηγή: http://www.oecd.org/document/21/0,2340,en_33873108_33873854_37492245_1_1_1_1,00.html

OECD Preliminary Outlook – Turkey

Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης στο πλαίσιο της εξαμηνιαίας επισκόπησης της οικονομικής κατάστασης των κρατών-μελών του (“OECD Economic Outlook”) εξέδωσε στις 28 Νοεμβρίου 2006 μία σύνοψη για τις οικονομικές επιδόσεις και προοπτικές της Τουρκίας.

Πηγή: <http://www.oecd.org/dataoecd/5/51/20213268.pdf>

5. Το κράτος πρόνοιας της Τουρκίας

του

Δημήτρης Μπουρικού, Υπ. Δρ. Πανεπιστημίου Αθηνών

Η δημόσια συζήτηση στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη σχετικά με την ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση κυριαρχείται κυρίως από τις θεματικές του εκδημοκρατισμού, του εκσυγχρονισμού του πολιτικού συστήματος, της εξωτερικής πολιτικής και των γεωπολιτικών συνισταμένων. Επίσης, η συζήτηση για τα όρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της έννοια της ευρωπαϊκότητας αναδεικνύει το ζήτημα της ενταξιακής προσπάθειας της Τουρκίας ως κατεξοχόν πεδίο αντιπαράθεσης, πολιτικής και επιστημονικής.

Η ενταξιακή προσπάθεια της Τουρκίας αναδεικνύει και τη θεματική της κοινωνικής σύγκλισης ή της επίδρασης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στα προνοιακά καθεστώτα των υπό ένταξη χωρών. Η σχετική συζήτηση έχει αποδεχτεί συμβατικά την ύπαρξη τεσσάρων προνοιακών καθεστώτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση: το αγγλοσαξονικό ή φιλελευθέρο, το κεντροευρωπαϊκό ή κορπορατιστικό, το σκανδιναβικό ή σοσιαλδημοκρατικό και το μεσογειακό / νοτιοευρωπαϊκό. Παρά τις κοινές προκλήσεις, τα επιμέρους προνοιακά καθεστώτα δείχνουν διαφορετικούς βαθμούς ευελιξίας, προσαρμογής και μεταρρύθμισης. Η ένταξη των μετα-κομμουνιστικών κρατών της Ανατολικής Ευρώπης στην Ευρωπαϊκή Ένωση οδήγησε στην προσθήκη και του αντίστοιχου προνοιακού καθεστώτος (μετα-κομμουνιστικό κράτος πρόνοιας).

Με δεδομένη την παραπάνω τυπολογία και τις σχετικές επικρίσεις για αδυναμίες και μεθοδολογικά προβλήματα, η περίπτωση της Τουρκίας προσφέρεται για την ίδια ακριβώς άσκηση: Σε ποια ομάδα προνοιακών καθεστώτων εντάσσεται η Τουρκία; Πόσο κοινωνική είναι η Τουρκία;

Οι δημόσιες κοινωνικές δαπάνες

Σύμφωνα με στοιχεία του 1999 (τελευταία διαθέσιμα του ΟΟΣΑ για την Τουρκία), οι δημόσιες κοινωνικές δαπάνες στην Τουρκία συγκεντρώνουν το 13,2% του ΑΕΠ. Το ποσοστό αυτό αποκλίνει σημαντικά από το μέσο όρο της ΕΕ15 (24,2%) και των χωρών του ΟΟΣΑ (22,2%) και είναι το 3^ο χαμηλότερο στο σύνολο των χωρών του ΟΟΣΑ (ξεπερνά μόνο την Κορέα και το Μεξικό, 6,9% και 9% αντίστοιχα, στοιχεία 1999). Ωστόσο, η Τουρκία βρίσκεται πολύ κοντά με τα φιλελεύθερα προνοιακά καθεστώτα (πχ., Ιρλανδία, Ηνωμένες Πολιτείες). Η διαχρονική βέβαια τάση για την Τουρκία (στοιχεία 1980-1999) αναδεικνύει την ύπαρξη σύγκλισης των δημόσιων κοινωνικών δαπανών με την ΕΕ15 και τον ΟΟΣΑ (είναι χαρακτηριστικό ότι το 1980 οι δημόσιες κοινωνικές δαπάνες στην Τουρκία αντιπροσώπευαν το 4,3% του ΑΕΠ σε έναντι 17% στην Ιρλανδία, 13,3% στις Ηνωμένες Πολιτείες, 17,9% στον ΟΟΣΑ και 20,6% στην ΕΕ15).¹

¹ OECD (2004), *Social Expenditure Database 1980-2001* (www.oecd.org/els/social/expenditure). Η διαδικασία της ονομαστικής κοινωνικής σύγκλισης (δημόσιες κοινωνικές δαπάνες ως % του ΑΕΠ) έχει ήδη επιτευχθεί από τις χώρες με μεσογειακό προνοιακό καθεστώς (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία) κατά την περίοδο 1985-2000.

Η κατανομή των δημόσιων κοινωνικών δαπανών αναδεικνύει ότι το προνοιακό καθεστώς της Τουρκίας είναι κυρίως συνταξιοδοτικό (pensioner welfare state). Οι συνταξιοδοτικές δαπάνες δεσμεύουν το 47% των συνολικών δημόσιων κοινωνικών δαπανών, ποσοστό εφάμιλλο των αντιστοίχων της Ελλάδας (55%), της Ιταλίας (56,7%), της Πορτογαλίας (43,1%) και της Ιταλίας (56,7%). Το αντίστοιχο ποσοστό για τον ΟΟΣΑ είναι 38,2%. Η διάκριση των δαπανών κοινωνικής αρωγής μεταξύ δαπανών σε χρήμα (εισοδηματικές μεταβιβάσεις) και παροχών υπηρεσιών κατατάσσει την Τουρκία στα επιδοματικά προνοιακά καθεστώτα. Τα καθεστώτα αυτά χαρακτηρίζονται από την έμφαση σε παθητικά μέτρα κοινωνικής αλληλεγγύης (εισοδηματική ενίσχυση) και απουσία ολοκληρωμένου δικτύου κοινωνικών υπηρεσιών για την ενδυνάμωση και ένταξη των εξυπηρετούμενων στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό γίγνεσθαι. Οι εισοδηματικές μεταβιβάσεις στην Τουρκία απορροφούν το 67,4% των δημόσιων κοινωνικών δαπανών, λίγο μικρότερο από το αντίστοιχο ποσοστό στην Ελλάδα (67,9%). Η έμφαση στα επιδόματα αποτελεί ένα από τα κρίσιμα πεδία μεταρρύθμισης της κοινωνικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αφού έχει εμπειρικά τεκμηριωθεί πως μπορεί να εξασφαλίζουν την επιβίωση αλλά όχι και την κοινωνική ένταξη. Ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν είναι καθαρά ή μόνο συνάρτηση της εισοδηματικής φτώχειας. Αποτελεί πολυμεταβλητό φαινόμενο που επηρεάζεται από την ύπαρξη πολιτικών και θεσμών για τη διευκόλυνση πρόσβασης στις κοινωνικές υπηρεσίες (πχ., εκπαίδευση, κατάρτιση, γραφεία απασχόλησης).

Η αποτελεσματικότητα των δημόσιων κοινωνικών δαπανών

Οι θετικοί οικονομικοί και αναπτυξιακοί ρυθμοί της τουρκικής οικονομίας, χωρίς να παραγνωρίζονται τα διαστήματα οικονομικής κρίσης, δεν συνεπάγονται αυτόματα βελτίωση των κοινωνικών συνθηκών των κατοίκων της. Άλλωστε οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις και οι παραγωγικοί μετασχηματισμοί συμβαδίζουν με κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές αυξάνουν την αβεβαιότητα, αφήνουν πίσω τα βραδυπορούντα τμήματα της οικονομίας, ωθούν στο περιθώριο και την υποαπασχόληση τμήματα του παραγωγικού δυναμικού της χώρας. Σε μια τέτοια μεταβατική περίοδο, ο προσδοκώμενος ρόλος των κοινωνικών δαπανών αναβαθμίζεται, ενώ ταυτόχρονα απαιτείται να είναι αποτελεσματικές. Η αποτελεσματικότητα των δημόσιων κοινωνικών δαπανών ελέγχονται με δυο βασικούς δείκτες: το ποσοστό φτώχειας και το βαθμό ανισοτήτων. Όσον αφορά τη φτώχεια (ποσοστό πληθυσμού με εισόδημα λιγότερο από το 60% του εθνικού διάμεσου διαθέσιμου εισοδήματος), η σύγκριση των ποσοστών πριν και μετά τις κοινωνικές δαπάνες καταλήγει στο συμπέρασμα του χαμηλού βαθμού αποτελεσματικότητας: το ποσοστό φτώχειας από 31% πριν τις κοινωνικές δαπάνες μειώνεται στο 26% μετά τις δαπάνες, μείωση δηλαδή 5 ποσοστιαίων μονάδων ή 16% (στοιχεία 2003). Χαμηλή αποτελεσματικότητα χαρακτηρίζει και τα προνοιακά καθεστώτα της Ελλάδας, της Ισπανίας και της Ιταλίας με μείωση της φτώχειας κατά 12,5%, 13,6% και 17,3% αντίστοιχα, όταν το αντίστοιχο ποσοστό μείωσης της φτώχειας στην ΕΕ15 είναι 40% (στοιχεία 2003).² Η εισοδηματική ανισότητα, μετρούμενη από το λόγο του εισοδηματικού μεριδίου του πλουσιότερου 20% σε σχέση με το μερίδιο του φτωχότερου 20%, είναι υψηλότερη στην Τουρκία (7,4%) σε σχέση με όλες τις χώρες της ΕΕ25 (μ.ο. 4,6%), σύμφωνα με στοιχεία για το 2003. Υψηλότερα σχετικά ποσοστά εισοδηματικής ανισότητας χαρακτηρίζουν και χώρες του μεσογειακού προνοιακού προτύπου (Ελλάδα: 6,6, Πορτογαλία: 7,4 και Ισπανία: 5,1).³

² Επεξεργασία στοιχείων της Eurostat (<http://epp.eurostat.ec.europa>).

³ <http://epp.eurostat.ec.europa>.

Η συνολική ανθρώπινη ανάπτυξη

Η αποτελεσματικότητα του κράτους πρόνοιας στην Τουρκία φαίνεται να είναι χαμηλού βαθμού, αξιολογούμενη με βάση τους δείκτες της εισοδηματικής φτώχειας και ανισότητας. Ωστόσο, η εξέταση της αποτελεσματικότητας θα μπορούσε να γίνει και στη βάση πιο σύνθετων και θεωρητικά εμπλουτισμένων δεικτών. Ο δείκτης της ανθρώπινης ανάπτυξης του ΟΗΕ (human development index) περιλαμβάνει τόσο την εισοδηματική / χρηματική πλευρά (π.χ., κατά κεφαλήν ΑΕΠ) όσο και τη μη χρηματική πλευρά της ανάπτυξης (π.χ., συμμετοχή στην εκπαίδευση, προσδόκιμο ζωής, συμμετοχή γυναικών στην οικονομική και κοινωνική ζωή). Η αύξηση των κοινωνικών δαπανών στην Τουρκία κατά την περίοδο 1980-2004 συσχετίζεται θετικά με τη σημαντική πρόοδο στη συνολική ανθρώπινη ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, ο δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης της Τουρκίας αυξήθηκε από 0,614 το 1980, στο 0,650 (1985), 0,682 (1990), 0,713 (1995), 0,743 (2000) και 0,757 το 2004.⁴ Βέβαια η Τουρκία παραμένει στις χώρες μέτριας ανθρώπινης ανάπτυξης και κατατάσσεται 92^η μεταξύ 177 χωρών στον κόσμο.⁵

Ωστόσο, και αυτή η συνολική βελτίωση της ανθρώπινης ανάπτυξης κρύβει σημαντικές περιφερειακές αποκλίσεις στο εσωτερικό της χώρας. Σύμφωνα με στοιχεία για το 2001, ο δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης στην περιοχή του Μαρμαρά και των δυτικών ακτών ήταν 0,801 και 0,757 αντίστοιχα, ενώ στη νοτιοανατολική και ανατολική Τουρκία ο δείκτης ήταν μόλις 0,612 (Adaman, 2003). Η κατάταξή της όσον αφορά το κατά κεφαλή ΑΕΠ είναι καλύτερη αυτής της συνολικής ανθρώπινης ανάπτυξης (70^η και 92^η αντίστοιχα, 2004), γεγονός ενδεικτικό της δυναμικής που υπάρχει για περαιτέρω αναβάθμιση της ανθρώπινης ανάπτυξης με πρόσφορες κοινωνικές πολιτικές. Τέλος, η βελτίωση της συνολικής ανθρώπινης ανάπτυξης φαίνεται να μην αφορά στον ίδιο τουλάχιστον βαθμό ομάδες του πληθυσμού, όπως οι εθνικές μειονότητες (Τσιγγάνοι, Κούρδοι), άνεργοι και υποαπασχολούμενοι, άστεγοι, μη μουσουλμάνοι και αλεβίτες μουσουλμάνοι, γυναίκες υπαίθρου, άνθρωποι με αναπηρίες (Adaman, 2003, σ. 47-48).

Η οργανωτική όψη του τουρκικού προνοιακού καθεστώτος

Η οργανωτική διάρθρωση του συστήματος κοινωνικής προστασίας είναι χαρακτηριστικό στοιχείο διαφοροποίησης των προνοιακών καθεστώτων, αλλά και αποκαλυπτική της διαπραγματευτικής ισχύος συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων και θεσμών στη διαμόρφωση και την υλοποίηση της κοινωνικής πολιτικής. Το συνταξιοδοτικό σύστημα αποτελείται από τέσσερα διαφορετικά συνταξιοδοτικά προγράμματα που καλύπτουν τους ιδιωτικούς υπάλληλους, τους δημόσιους υπάλληλους, τους αγρότες και τους ελεύθερους επαγγελματίες. Προβλέπεται επίσης η λειτουργία ιδιωτικών προγραμμάτων (συμπληρωματικά προς τα δημόσια υποχρεωτικά). Ο κατακερματισμός των δημόσιων συνταξιοδοτικών προγραμμάτων έχει έντονο συντεχνιακό χαρακτήρα, ενώ καταγράφονται νησίδες υπερπροστασίας συγκεκριμένων επαγγελματικών ομάδων (υψηλά ποσοστά αναπλήρωσης, μικρός χρόνος εισφορών, χαμηλή ηλικία συνταξιοδότησης). Η εφαρμογή λαϊκιστικών και πελατειακών πολιτικών επέτρεψε ακόμα και τη συνταξιοδότηση στην ηλικία των 40 ετών με πλήρη σύνταξη, στοχεύοντας και στη μείωση της ανεργίας.

⁴ UNDP (2006), *Human Development Report 2006*, UNDP, New York.

⁵ Ο.π.

Από το 1999 ξεκίνησε μεταρρυθμιστική προσπάθεια «ορθολογικοποίησης» του συστήματος με την καθιέρωση αυστηρότερων προϋποθέσεων συνταξιοδότησης, εφαρμογή των επίσημων ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης, ενοποίηση ταμείων κ.ά. Επίσης, καταβάλλεται προσπάθεια για την ένταξη χιλιάδων ανασφάλιστων εργαζομένων στο επίσημο ασφαλιστικό σύστημα.⁶

Το σύστημα κοινωνικής αλληλεγγύης και αρωγής στηρίζεται κυρίως στη λειτουργία του Ταμείου Κοινωνικής Αρωγής και τη Γενική Διεύθυνση Κοινωνικών Υπηρεσιών και Παιδικής Προστασίας. Το Ταμείο Κοινωνικής Αρωγής ιδρύθηκε το 1986 με σκοπό τη βοήθεια των ανθρώπων κάτω από το όριο της φτώχειας, και οι υπηρεσίες του παρέχονται από τα 931 περιφερειακά Ταμεία Κοινωνικής Αρωγής. Επιπρόσθετα, υπάρχουν και άλλοι δημόσιοι και ιδιωτικοί μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί που ασχολούνται με την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Η αποτελεσματικότητα και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών από όλους τους παραπάνω οργανισμούς κρίνεται ανεπαρκής, αφήνοντας πολλές ομάδες του πληθυσμού χωρίς προνοιακή κάλυψη (πχ., δεν υπάρχει πρόνοια για την εισοδηματική στήριξη των παιδιών). Τόσο η κεντρική διαχείριση της πρόνοιας, όσο και η περιφερειακή και τοπική διοίκησή της χαρακτηρίζονται από αναποτελεσματικό φορμαλισμό, διαφθορά και πελατειακές σχέσεις (Adaman, 2003, σ. 64). Τέλος, είναι χαρακτηριστικό ότι τα διοικητικά συμβούλια των Ταμείων Κοινωνικής Αρωγής σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο απαρτίζονται από τους περιφερειακούς ή τοπικούς κυβερνήτες, τους αστυνομικούς διευθυντές, τους διευθυντές εκπαίδευσης, τους υγειονομικούς διευθυντές και τους θρησκευτικούς ηγέτες. Επίσης, προβλέπεται και η συμμετοχή πολιτών (αιρετοί και μη). Παρά την αναγνώριση των ευκαιριών συνεργασίας μεταξύ κεντρικής και τοπικής διοίκησης, καθώς και της προσπάθειας κινητοποίησης εθελοντικών πρωτοβουλιών στο πλαίσιο των Ταμείων Κοινωνικής Αρωγής, επισημαίνεται η ανεπάρκεια αντιμετώπισης των φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού και η απουσία σαφών και διαφανών κριτηρίων για την παροχή στήριξης. Όπως ίσως αποκαλύπτει και η στελεχιακή συγκρότηση των Ταμείων, βασικός σκοπός τους ήταν μάλλον η εμπέδωση της πίστης των πολιτών προς το κράτος, στοιχείο που αποκτά ιδιαίτερη σημασία σε συνθήκες οικονομικής και πολιτικής κρίσης. Η φιλοσοφία πρόνοιας των Ταμείων στηρίζεται μάλλον στην έννοια της μουσουλμανικής φιλανθρωπίας παρά στη βάση κοινωνικών δικαιωμάτων των πολιτών (βλ. αναλυτικότερα τη μελέτη των Bugra A., Keyder C., 2003).

Συμπερασματικά

Το προνοιακό καθεστώς της Τουρκίας αποτελεί ένα σύμπλεγμα στοιχείων κορπορατισμού, ανεπαρκών δαπανών, μη κάλυψης τμημάτων του πληθυσμού και προνοιακής φιλοσοφίας έντονα επηρεασμένης από το σημαντικό ρόλο της θρησκείας στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής. Η ποσοτική διάσταση χαρακτηρίζεται από μια μεγάλη υστέρηση, αφού δημόσιες κοινωνικές δαπάνες ανέρχονται μόλις στο 13,2% του ΑΕΠ (1999). Ωστόσο, καταγράφεται τροχιά διαχρονικής σύγκλισης με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ25. Η ποιοτική διάσταση χαρακτηρίζεται από μέτρια αποτελεσματικότητα των κοινωνικών δαπανών (μείωση της φτώχειας κατά 5% μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις), έμφαση στις συνταξιοδοτικές δαπάνες και τα επιδόματα, υψηλή εισοδηματική ανισότητα, μεγάλες περιφερειακές αποκλίσεις και μη προνοιακή κάλυψη τμημάτων του πληθυσμού.

⁶ Βλέπε αναλυτικότερα για τη μεταρρύθμιση του τουρκικού συνταξιοδοτικού συστήματος, Brook A-M., Whitehouse E. (2006), "The Turkish pension system: Further reforms to help solve the informality problem", *OECD Economic Department Working Paper 529*.

Η εξέταση όμως των επιδόσεων της Τουρκίας με βάση το δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης του ΟΗΕ δείχνει αξιοσημείωτη πρόοδο τα τελευταία είκοσι πέντε χρόνια. Παρόλα αυτά, η συντεχνιακή και πελατειακή ομηρία του συστήματος κοινωνικής προστασίας σε συνδυασμό με τη προνοιακή φιλοσοφία της φιλανθρωπίας συντηρεί καθεστώς αδιαφάνειας, διακρίσεων και εξυπηρέτησης σκοπών ασφάλειας παρά κοινωνικής αλληλεγγύης και πρόνοιας. Η εμπέδωση της κοινωνικής ιδιότητας του πολίτη είναι δομικό στοιχείο της συνολικής μεταρρύθμισης της τουρκικής κοινωνίας και αναμένεται να επηρεαστεί θετικά στο πλαίσιο της «μεταφοράς πολιτικής» (policy transfer) από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Europeanization).

Βιβλιογραφία-Πηγές

Adaman F. (2003), *Study on the social protection systems in the 13 applicants countries. Turkey country study.*

Brook A-M., Whitehouse E. (2006), “The Turkish pension system: Further reforms to help solve the informality problem”, *OECD Economic Department Working Paper 529.*

Bugra A., Keyder C. (2003), *New poverty and the changing welfare regime in Turkey*, UNDP, Ankara.

Bugra A., Keyder C. (2005), “Poverty and social policy in contemporary Turkey”.

Eurostat (<http://epp.eurostat.ec.europa>)

OECD (2006), “Economic Survey of Turkey, 2006”, *Policy Brief*, OECD.

OECD database (www.oecd.org/els/social/expenditure)

Salihoglou S. (2002), “Welfare state policies in Turkey”, *South-East Europe Review*, 4/2002, 21-26.

UNDP (2006), *Hunan Development Report 2006*, UNDP, New York.